

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2023

Kateřina Viková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Migrační krize na bělorusko-polské hranici
z lidskoprávní perspektivy**

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Viková

Studijní program: Mezinárodní Teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Klípa, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2. 5. 2023

Kateřina Viková

Bibliografický záznam

Viková, Kateřina. „Migrační krize na bělorusko-polské hranici z lidskoprávní perspektivy“. Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2023.

Rozsah práce: 79 823 znaků

Abstrakt

Instrumentalizaci migrace, tedy strategii, kdy jsou migranti nebo uprchlíci využiti jako nástroj politického nátlaku, se kvůli jejímu stále častějšímu uplatňování dostává uznání v akademické i politické sféře.

Bělorusko tuto hybridní taktiku použilo proti Evropské Unii po zfalšovaných prezidentských volbách a následných represích v roce 2020, v jejichž důsledku se autoritářský režim stal terčem sankcí. V reakci na kritiku stát zosnoval příchod tisíců lidí převážně z Blízkého východu na východní hranici EU, zejména s Polskem, ale i Litvou a Lotyšskem.

Práce se zabývá reakcí Polska na zvýšený migrační tlak, včetně politického rámování situace, a analyzuje, zda bylo počínání Polska v souladu s jeho mezinárodně právními závazky. Věnuje se i tomu, jak počínání Polska hodnotili vybrané nestátní neziskové organizace a mezinárodní aktéři.

Práce dochází k závěru, že Polsko porušilo své mezinárodněprávní závazky a omezovalo práva migrantů a uprchlíků, kteří se skrze Bělorusko snažili dostat do Evropské Unie.

Abstract

Migration instrumentalization, a strategy during which migrants or refugees are used as means of political pressure, is getting more recognition in the academic and political sphere, mainly due to its more frequent use.

Belarus used this hybrid tactic against the European Union after the rigged presidential elections in 2020 and subsequent repression, due to which it was subject to economic sanctions. In retaliation, the regime orchestrated the arrival of thousands of people mainly from the Middle East to the external border of the EU that Belarus shares mainly with Poland, but also Lithuania and Latvia.

The paper covers the reaction of Poland, which was subject to heightened migration pressure, including the political framing of the situation and analyses if the Polish reaction was in accordance with international law. It also covers how international and non-state actors evaluated the conduct of Poland.

The paper concludes that Poland breached its international legal obligations and systematically restricted the rights of migrants and refugees that tried to get to the European Union through Poland.

Klíčová slova

Instrumentalizace migrace, Polsko, Bělorusko, lidská práva, uprchlík, migrant, mezinárodní právo

Keywords

Migration weaponization, instrumentalization, Poland, Belarus, human rights, refugee, migrant, international law

Title/název práce

The Migration Crisis on the Belarusian-Polish Border from a Human Rights Perspective

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu doktorovi Ondřeji Klípovi za jeho čas i užitečné rady při zpracování práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině za podporu při studiu a mému příteli Mikulášovi za jeho všudypřítomnou láskyplnou oporu, bez které by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	1
1 Postup Polska během krize	5
1.1 Stav nouze	5
1.2 Sekuritizace	9
1.3 Vytlačování migrantů a tzv. Pushback Act	11
1.4 Vnitropolitická situace a veřejné mínění	14
2 Reflexe krize na mezinárodní úrovni	18
2.1 Organizace Spojených Národů	18
2.2 Evropská Unie	20
2.3 Rada Evropy	27
3 Reflexe krize nestátními aktéry	31
3.1 Human Rights Watch	31
3.1 Amnesty International	33
Závěr	38
Summary	40
Použitá literatura	42

Úvod

Historický kontext

Krise na hranici Běloruska a Evropské unie má původ v srpnu 2020, kdy se v Bělorusku, přezdívaném poslední diktaturou Evropy, konaly prezidentské volby. Ty podle oficiálních výsledků se ziskem přes 80 % po šesté od roku 1994 vyhrál Alexandr Lukašenko. Již během voleb se však objevily informace, které poukazovaly na manipulaci s hlasy a další nelegální praktiky, podle nezávislých exit pollů a občanského sčítání by vyhrála opoziční kandidátka Svjatlana Cichanouská. Nestátní i mezinárodní aktéři, včetně Evropské unie a všech členských států označili volby za zfalšované a odmítli uznat Lukašenka jako prezidenta země. Krátce po oznámení oficiálních výsledků voleb, zemí otřásly demonstrace, občanské protesty i nepokoje, které trvaly několik měsíců. Autoritářský režim je tvrdě potlačil, nešetřil přitom brutalitou a persekucemi demonstrantů, opozice i novinářů. Evropská unie v reakci na zfalšované volby, následné represe a další události¹ uvalila na režim postupně čtyři balíky ekonomických sankcí.

Odvetou Lukašenka za unijní kritiku, sankce, a podporu demokratické opozice bylo zosnování příchodu migrantů ze třetích zemí k vnější hranici EU, zejména v Polsku, ale také v Litvě a Lotyšsku, kterým chtěl na Unii vytvořit politický tlak. Alexandr Lukašenko ostatně otevřením hranice do EU pro nelegální migraci vyhrožoval už dříve a řekl, že migranty dále nebude zadržovat na území Běloruska.

Během léta a podzimu 2021 se na hranice Běloruska a EU dopravily tisíce lidí z Blízkého východu a Afriky, především z Iráku, Sýrie a Afghánistánu, kterým byl prostřednictvím cestovních agentur v jejich zemích původu přislíben jednoduchý vstup do EU. Napomohlo tomu zajištění přímých letů z Bagdádu a Istanbulu do Minsku a uvolnění podmínek k získání víza. Cizinci byli dočasně ubytováni v hotelech v Minsku a následně za asistence běloruských bezpečnostních složek převezeni na hranice. Běloruská pohraniční stráž cizince navigovala a instruovala je, jak a kde přejít hranice nebo je přímo tlačila k překročení hranic, často i pod hrozbou použití násilí.

Cizinci, kteří se snažili překročit hranici však byli zatlačeni zpátky z druhé strany a

¹ Jednalo se především o nucené přistání komerčního letu Ryanair v Minsku 23. května 2021 z důvodu zatčení opozičního novináře Ramana Prataševiče a jeho partnerky.

zasekli se tak v pohraničí, bez možnosti překročit hranici na tu či onu stranu, v bažinatých lesích, v zimě, bez jídla či pití, dostatečně teplého oblečení, což vedlo k humanitární krizi a úmrtí desítek osob.

Literatura a teoretické vymezení

Tato Běloruskem záměrně zkonstruovaná krize vyvolala v médiích i mezinárodním prostředí silné reakce, především ale vedla k odsouzení použití migrantů a/nebo uprchlíků pro politické účely. Touto strategií se dlouhodobě odborně zabývá politoložka Kelly M. Greenhillová, nazývá ji strategicky řízenou migrací (strategic engineered migration) a definuje ji jako „případy emigrace a imigrace, které jsou záměrně vyvolané nebo zmanipulované státními nebo nestátními aktéry, aby došlo ke změně složení populace na daném teritoriu, či pro politické nebo válečné účely“², přičemž jako prostředky, kterými lze řízené migrace dosáhnout, autorka zmiňuje hrozbu použitím nebo přímé použití vojenské síly, přesvědčování, příslib finanční odměny nebo otevření běžně zavřených hranic.

Ve své práci vycházím z teorie **instrumentalizace migrace**³ právě v pojetí Greenhillové, která ji rozsáhle analyzuje v publikaci „Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion“ a rozděluje na čtyři typy: vyvlastňující, exportní, militarizovanou a nátlakovou.

V případě Běloruska se jednalo o variantu nátlakové instrumentalizace migrace (coercive engineered migration), která „využívá migrační vlny (nebo jejich hrozbu) k vyvolání (nebo naopak zamezení) změn v politickém chování, tedy k donucení nebo odstrašení, a/nebo ekonomickému zisku od cílového státu.“⁴ Nátlaková organizovaná migrace se liší od tradičních forem nátlaku či odstrašování tím, že útočící stát nemusí brát ohled na to, zda má cílový stát větší vojenskou sílu, protože odezva cílového státu většinou není, vzhledem k povaze nátlaku, politicky možná. Útočící stát může být nespokojen se *statem quo*, často je sám terčem nátlaku, sankcí, embarg či diplomatického tlaku ze strany

² Kelly M. Greenhill, „Strategic Engineered Migration as a Weapon of War“, *Civil Wars* 10, č. 1 (březen 2008): 7, DOI:10.1080/13698240701835425 (staženo 10. června 2022).

³ I když Greenhillová používá spíše termín „Strategic engineered migration“, nebo „weaponized migration“, pro účely své práce budu využívat termín instrumentalizace migrace a jeho varianty, protože je v českém jazyce přijatelnější, a také ho nejvíce využívají představitelé mezinárodních organizací včetně EU.

⁴ Kelly M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion*, (Ithaca: Cornell University Press, 2010), 10.

státu nebo států, které se následně stanou cílem instrumentalizované migrace.⁵

Metodologie, výzkumná otázka a vymezení pojmů

Má práce se však nebude věnovat dění v Bělorusku samotnému, ale reakci cílového státu, konkrétně Polska, a to v období od 1. srpna 2021 do 1. července 2022. Polsko jsem vybrala proto, že bylo jednak touto formou neregulární migrace nejvíce zasaženo, a jednak byl jeho postup v mnohém kontroverzní, zejména v otázce dodržování lidských práv. Moje první výzkumná otázka tedy zní: „**Jaké kroky Polsko podniklo k řešení krize a byly tyto kroky v souladu s jeho mezinárodněprávními závazky?**“ a druhá výzkumná otázka je: „**Jak vybrané mezinárodní a nevládní organizace hodnotily dodržování lidských práv migrantů/uprchlíků na hranici Běloruska a EU?**“

Pro mou práci je důležité vymezit rozdíl mezi uprchlíkem, který má právo na mezinárodní ochranu, a migrantem, což je člověk, který se se přesunul mimo své běžné místo pobytu a pohybuje napříč územím státu nebo států, přičemž se nebere v potaz jeho právní status, dobrovolnost či příčiny migrace, ani délka pobytu.⁶ Pojem migrant je definovaný velmi široce a není ukotvený v mezinárodním právu. Výše zmíněná definice zahrnuje jak uprchlíky a žadatele o azyl, tak ekonomické migranty, ale i turisty či mezinárodní studenty. Protože není jasné, zda byli lidé snažící se dostat do EU skrze Bělorusko vždy uprchlíky, budu je souhrnně označovat především jako migranty, případně neutrálně cizinci. Tyto pojmy užívám jako nadřazené všem výše zmíněným kategoriím.

Úmluva o právním postavení uprchlíků, někdy též Ženevská úmluva byla přijata 10. prosince 1948 Valným shromážděním Organizace spojených národů (OSN). Dohoda byla schválena v kontextu migrace během 2. světové války a po ní, z důvodu potřeby revize předchozích dohod o ochraně uprchlíků. V roce 1967 byla její působnost rozšířena tak, aby byla geograficky a časově neomezená. Post-komunistické Polsko k Úmluvě přistoupilo 27. září 1991. Bělorusko smlouvu také ratifikovalo, a to v roce 2001.⁷

Úmluva definuje uprchlíka jakožto osobu, která „se nachází mimo svou vlast

⁵ Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion*, 11.

⁶ „Who is a Migrant?“, International Organization for Migration, <https://www.iom.int/who-migrant-0> (staženo 10. června 2022).

⁷ United Nations High Commissioner for Refugees, States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf> (staženo 9. března 2023).

a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, [...], a která, vzhledem ke shora uvedeným obavám, se tam nechce nebo nemůže vrátit.“⁸ Osobě, která splňuje uvedené podmínky, udělí Polská republika status uprchlíka.⁹

Struktura práce

Práce je kompilací rozdělenou do tří základních kapitol, podle typu aktéra, který na krizi na bělorusko-polské hranici reagoval. Podle tohoto členění budu využívat i další literaturu a primární prameny, které podrobím základní obsahové analýze.

První kapitola se věnuje reakci samotného polského státu. V této kapitole využívám právní analýzu počínání Polska v době krize, která vznikla na Ústavu právních studií Polské akademie věd a podíleli se na ní odborníci z Centra výzkumu migračního práva a z Centra výzkumu mezinárodního trestního práva. Dále budu čerpat zejména z polských zákonů, webu polské vlády a vyjádření polských politiků.

Druhá kapitola popisuje reakci nadnárodních aktérů; zabývá se tím, jestli označili počínání Polska jako v souladu s mezinárodním právem. Vycházím i z mezinárodně-právních dokumentů jako je Úmluva o právním postavení uprchlíků, nebo rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Analyzuji, jak se k počínání Polska vyjadřovali zástupci tří mezinárodních a nadnárodních organizací: Organizace spojených národů, Evropské unie a Rady Evropy,

Třetí kapitola se věnuje reakci a hodnocení nestátních aktérů – neziskových a nevládních organizací. Pro tuto kapitolu čerpám z publikací organizací zaměřujících se na lidská práva: Amnesty International a Human Rights Watch.

⁸ Úmluva o právním postavení uprchlíků, https://www.unhcr.org/cz/wpcontent/uploads/sites/20/2016/12/Umluva_1951_a_Protokol_1967.pdf

⁹ Article 13, Act of 2003 on Granting Protection to Aliens within the Territory of the Republic of Poland, 1 September 2003, <https://www.refworld.org/docid/44a134a4.html> (staženo 16 března 2023).

1 Postup Polska během brize

Polsko informovalo o zvýšeném počtu pokusů o neregulární přechod hranice z Běloruska již v srpnu 2021, kdy se hranici pokusilo nelegálně překročit 3,5 tisíce lidí.¹⁰ V září 2021 polská hraniční stráž evidovala 7,7 tisíc pokusů o nelegální překročení hranice, v říjnu to již bylo 17, 3 tisíc¹¹, což je mnohonásobně více, než kolik případů bylo zaznamenáno o rok dříve. V roce 2020 zadržela Polská pohraniční služba 122 ilegálních migrantů.¹²

1.1 Stav nouze

Dne 31. srpna podala polská rada ministrů žádost o vyhlášení nouzového stavu v 183 příhraničních obcích z důvodu zvláštního ohrožení bezpečnosti občanů a veřejného pořádku v souvislosti se situací na hranici mezi Polskou a Běloruskou republikou.¹³ Stav nouze byl polským prezidentem vyhlášen 2. září 2021 na 3kilometrovém pásmu okolo hranice na dobu 30 dní.¹⁴ Proklamovaným cílem bylo, aby strážníci mohli volně vykonávat své povinnosti a narušení běžného života obyvatel příhraničních oblastí bylo minimální. V informacích, které polská vláda poskytla občanům píše kromě kritičnosti situace o tom, že podle odhadů bylo do Minsku dopraveno 10 tisíc Iráčanů, a že úkolem Polska je ochrana vnější hranice Unie, jejíž prolomení by způsobilo „vstup statisíců migrantů do EU“¹⁵.

Premiér Polska Mateusz Morawiecki rozhodnutí zavést nouzový stav obhajoval tím,

¹⁰ „Na polsko-białoruskiej granicy“, Aktualności, Straż Graniczna, 1. srpna 2021, <https://www.podlaski.strazgraniczna.pl/pod/aktualnosci/42586,Na-polsko-bialoruskiej-granicy.html> (staženo 6. dubna 2023).

¹¹ Z počtu pokusů o překročení hranice nevyplývá, že se hranici nacházelo stejně lidí, jako bylo pokusů o její překročení. Někteří zkusili hranici překonat několikrát. Více informací je v kapitole 3. Reflexe krize nestátními aktéry.

„Number of attempts to illegally cross the Polish-Belarusian border in Poland from August 2021 to January 2023“, Statista, zveřejněno 2. března 2023, <https://www.statista.com/statistics/1271292/poland-attempts-of-illegal-crossing-of-the-polish-belarusian-border/> (staženo 4. března 2023)

¹² Alicja Ptak a Anna Włodarczak-semczuk, „Poland, Lithuania call for EU help with migration surge at Belarusian border“, Reuters, 6. srpna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-lithuania-call-eu-help-with-migration-surge-belarusian-border-2021-08-06/>.

¹³ Návrh usnesení Rady ministrů o podání žádosti prezidentovi Polské republiky o zavedení výjimečného stavu v oblasti části Podlaského vojvodství a části Lubelského vojvodství, Kancelář předsedy vlády, Gov.pl., dostupné z: <https://1url.cz/HrncB> (staženo 4. března 2023).

¹⁴ „The safety of Poland comes first – state of emergency near the border with Belarus“, The Chancellery of the Prime Minister, Gov.pl, <https://1url.cz/RrnXg> (staženo 4. března. 2023).

¹⁵ Kdyby byly hranice pro vstup migrantů otevřené, skutečně by to mohlo vyvolat ještě větší migrační vlnu. Více se tomuto scénáři věnuji v kapitole 2. Reflexe krize na mezinárodní úrovni. Ibid.

že je lepší předcházet zhoršení situace a v Sejmu dále řekl, že politická provokace, která „ohrožuje suverenitu a bezpečnost Polského státu“¹⁶ má původ v Moskvě a Minsku a zahrnuje snahu natlačit desítky tisíc nelegálních migrantů do Polska. Uvedl, že ochrana hranice je stěžejní povinností, kterou Polsko hodlá „plnit a dodržovat s veškerým úsilím a všemi prostředky“¹⁷. Polská vláda také několikrát zdůrazňovala, že je povinností Polska chránit vnější hranici Unie v souladu se závazky spojencům.¹⁸

Stav nouze, byť jen v části republiky, byl vyhlášen poprvé v demokratické historii země.¹⁹ Podle polské ústavy je možné ho využít jen v situacích zvláštního ohrožení – v případě ohrožení ústavního pořádku státu, bezpečnosti občanů nebo veřejného pořádku, a to pokud jsou běžné ústavní opatření nedostačující. Během nouzového stavu je možné omezit některá základní občanská práva.²⁰

Schválením stavu nouze byl zaveden „zákaz zdržování se v určených oblastech, zařízeních či prostranstvích v dané oblasti v pevně stanovenou dobu“²¹. Polské orgány však nespécifikovali konkrétní oblasti a konkrétní časové rozmezí, ve kterých měl tento zákaz platit. Podle autorů právní analýzy se v této otázce polské autority nedopustily chyby, ale záměrně se vyjádřily neurčitým způsobem, aby vyvolaly tzv. chilling effect, což lze považovat za protiústavní jednání.²² Povahu omezení zavedených v souvislosti se stavem nouze, včetně nespécifikování časů a oblastí kde platí omezení základních práv, kritizoval i polský komisař pro lidská práva.²³

¹⁶ „Prime Minister in the Sejm: Poland must ensure safety of its eastern border, which is also the EU border“, The Chancellery of the Prime Minister, Gov.pl, <https://1url.cz/Crnxl> (staženo 4. března 2023).

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Daniel Tilles, „Poland must end ban on media reporting from Belarus border“, *Notes from Poland*, 10. listopadu 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/11/10/poland-must-end-ban-on-media-reporting-from-belarus-border/> (staženo 5. března 2023).

²⁰ Witold Klaus, ed., *Beyond the law: Legal assessment of the Polish State's activities in response to the humanitarian crisis on the Polish-Belarusian border*, (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 20. THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF POLAND OF 2nd APRIL, 1997, Chapter XI, Article 228, <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (staženo 4. března 2023).

²¹ ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, *DIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ*, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001612/O/D20211612.pdf> (staženo 4. března 2023). Klaus, ed., *Beyond the law*, 20.

²² Tzv. Mrazivý efekt je právní koncept, který slouží k odrazení, odstrašení nebo zabránění výkonu přirozených a zákonných práv (zejména práv na svobodu projevu a sdružování) hrozbou právního postihu. Vzniká například v důsledku zavedení restriktivních zákonů. Klaus, ed., *Beyond the law*, 20–21.

²³ Stanisław Trociuk, ed., *Report on the activities of the Commissioner for Human Rights in 2021 and on the state of observance of human and civil rights and freedoms*, (Warsaw: Office of the Commissioner for Human Rights, 2022), 30–32, <https://1url.cz/8rnX0> (staženo 4. dubna).

Vyhlášení stavu nouze tedy omezilo právo na svobodu pohybu a svobodu shromažďování, a přímo tak postihlo humanitární pracovníky, lékaře a novináře, kteří v místě působili, a kteří byli nuceni místo opustit. Tato restrikce znemožnila pracovníkům humanitárních organizací efektivně poskytovat pomoc potřebným – tedy migrantům a uprchlíkům, kteří se dostali do bezvýchodné situace a naskytli na hranicích v nehostinném prostředí, často bez jídla a vody.²⁴ Humanitární pomoc přímo na hranici tak mohli zprostředkovat jen místní, na které se zákaz vstupu do oblasti nevztahoval, případně státní orgány, které v oblasti působily.²⁵

Situace, kdy jsou prostředky humanitární pomoci (oblečení, léky, jídlo apod.) předány autoritám nebo místním obyvatelům, aby je zprostředkovali těm, kteří to potřebují, je ale problematická, neboť tito lidé totiž nebyli na poskytování pomoci v krizových situacích vyškoleni a poskytování humanitární pomoci má určitá pravidla – principy humanity, neutrality, nestrannosti a nezávislosti. Nevyškolení jedinci nemusí správně vyhodnotit potřeby lidí nacházejících se v nouzi, nemohou garantovat kvalitu dodávaného zboží a také dodržovat zásady transparentnosti pomoci a odpovědnosti za případné zneužití dárci či příjemci. Tuto situaci tedy nelze považovat za plnohodnotnou humanitární pomoc.²⁶

I přes to, že poskytování humanitární pomoci místními není adekvátní, se o to řada z nich snažila. Podle polského právního řádu může být toto jednání trestné, i když by osoby neporušili zákaz pobytu v oblasti, kde je vyhlášen nouzový stav. Jednak mohou být obviněni za usnadnění ilegálního pobytu, což znamená pomáhání cizincům zlegalizovat svůj pobyt v zemi (např. vstupem s osobou do manželství) nebo zlepšování situace nedokumentované osoby, například tím, že osobě poskytnou jídlo nebo přístřeší, a jednak za organizování nelegálních přechodů hranice. Tomuto fenoménu se říká „kriminalizace solidarity“.²⁷

Dobrovolníci, aktivisté a místní obyvatelé, kteří pomáhali migrantům a uprchlíkům, čelili častému obtěžování a zastrašování ze strany pohraniční stráže. Byli vystaveni slovnímu napadání, náhodným kontrolám dokladů a prohlídkám. V některých případech na ně pohraničníci mířili zbraní, když je našli, jak pomáhají lidem v lese. Amnesty International

²⁴ Situaci a podmínky ve kterých se migranti na hranicích nacházeli podrobně popisuje třetí kapitola práce: Reflexe krize nestátními aktéry

²⁵ Patrycja Grzebyk, „Do humanitarian organisations, such as the Polish Red Cross, have the right to operate in a state of emergency?“ in *Beyond the Law*, ed. Witold Klaus (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 23.

²⁶ *ibid.*

²⁷ Witold Klaus, „Criminalisation of solidarity. Whether activists who help forced migrants in the borderland can be penalised for their actions?“ in *Beyond the Law*, ed. Witold Klaus (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 30–31.

zdokumentovalo několik případů, kdy byli lidé kriminalizováni za pomoc migrantům. V březnu 2022 polští pohraničníci zastavili a zadrželi čtyři dobrovolníky, kteří poskytovali naléhavou pomoc rodině s malými dětmi uvězněnými v lese při teplotách pod nulou, bez jídla a vody. Státní zástupce v případě doporučil tříměsíční vazbu, soud aktivisty nakonec propustil, ale stále čelí potenciálnímu obvinění z trestného činu „napomáhání nelegálnímu vstupu“.²⁸

Dalším důvodem, proč bylo vyhlášení nouzového stavu kritizováno a získalo označení tzv. mrazivého efektu je, že vedle humanitárních pracovníků neměla do hraniční oblasti přístup ani média a jejich snaha přinášet informace z oblasti, na které měla veřejnost právo, byla také kriminalizována. Opozice toto opatření kritizovala s tím, že cílem zákazu bylo zakrýt porušování práv a prosazovala neomezený přístup médií do oblasti.²⁹ Média by měla v podobných situacích sloužit jako „hlídací pes“ a zpravodajsky pokrývat situaci, dodržování lidských práv, počínání armády i pohraniční stráže, aby se veřejnost dozvěděla relevantní informace a mohla si na situaci udělat vlastní názor.³⁰ Na totéž poukazoval i úřad polského komisaře pro lidská práva, který řekl, že „úplné omezení přístupu novinářů do oblasti, na kterou se vztahuje výjimečný stav, a úplné odepření práva na přístup k veřejným informacím vzbuzuje pochybnosti, a v takovém případě by bylo důvodné zavést mechanismus pro udělování průkazů novinářům vstupujícím do pohraničních oblastí, aby byla zajištěna veřejná bezpečnost, a zároveň dodrženy normy svobody projevu.“³¹ Proti omezení vstupu novinářů do oblasti se postavilo i několik mezinárodních organizací dohlížející na svobodu médií. Ve společném prohlášení vyzvaly polskou vládu, aby novinářům umožnila z oblasti reportovat.³² Média jsou v Polsku pod tlakem dlouhodobě. Od doby, co se v roce 2015 moci ujala strana Právo a Spravedlnost (Prawo i Sprawiedliwość

²⁸ Amnesty International, POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS, Public Statement, 11 April 2022, 13, <https://www.amnesty.org/en/wpcontent/uploads/2022/04/EUR3754602022ENGLISH.pdf> (staženo 3. března 2023).

²⁹ Alan Charlish a Anna Koper, „Polish parliament rejects unlimited media access to Belarus border“, *Reuters*, 30. listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-limits-access-belarus-border-migrant-crisis-simmers-2021-11-30/>, (staženo 5. března 2023).

³⁰ Wendy Collinson, „The Public Interest“, Ethical Journalism Network, 7. července 2012, <https://ethicaljournalismnetwork.org/the-public-interest> (staženo 9. dubna 2023).

³¹ „Input of the Commissioner for Human Rights of the Republic of Poland for the Special Rapporteur's on the human rights of migrants report on human rights violations at international borders: trends, prevention and accountability“, OHCHR, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/PolandNHRISubmission.pdf> (staženo 10. března 2023).

³² „Poland: Journalists must be allowed access to Belarus border“, ECPMF, 19. listopadu 2021, <https://www.ecpmf.eu/poland-journalists-must-be-allowed-access-to-belarus-border/>.

[PiS]), kleslo Polsko v uznávaném žebříčku svobody médií Press Freedom Index. V roce 2021 se umístilo na 64 místě ze 180 zemí světa.³³

Stav nouze byl 30. září na základě hlasování polského parlamentu prodloužen o dalších 60 dní.³⁴ Polská pohraniční stráž zveřejnila podmínky, za jakých mohli novináři vstoupit do oblasti uzavřené pod nouzovým stavem až 1. prosince. Kromě povinné akreditace a časově omezeného vstupu, jim pravidla nařizovala se po celou dobu řídit pokyny pohraniční stráže.³⁵

Stav nouze byl poté prodloužen ještě několikrát, i nad maximální dobu, kterou umožňuje ústava, pomocí změny další legislativy. Výjimečný stav na hranici s Běloruskem nakonec trval 10 měsíců, zrušen byl 1. července 2022, s tím, že omezení vstupu zůstala platná v oblasti 200 metrů od běloruské hranice.³⁶

1.2 Sekuritizace

Polsko poslalo armádu na hranice s Běloruskem již 18. srpna 2021, tedy ještě před vyhlášením nouzového stavu,³⁷ i když by podle polského právního řádu mělo být nasazení armády nástrojem poslední instance sloužící k zachování bezpečnosti státu.³⁸ Premiér Mateusz Morawiecki 25. října oznámil navýšení počtu vojáků z 6 tisíc na asi 10 tisíc.³⁹ V listopadu východní hranici střežilo 15 tisíc příslušníků pohraniční stráže a 13 tisíc vojáků.⁴⁰

³³ Press Freedom Index 2021, Reporters Without Borders, <https://rsf.org/en/index?year=2021> (staženo 10. března 2023).

³⁴ PLParliament (@PLParliament), „#Sejm voted to approve the extension of a state of emergency on #Poland's border with #Belarus“, Twitter, 30. září 2021, <https://1url.cz/Lrnxx> (staženo 9 dubna 2023).

³⁵ „Zasady obecności mediów w pasie przygranicznym z Białorusią“, Straż Graniczna, Komenda Główna Straży Granicznej, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/dla-mediow/zasady-obecnosci-mediow/9596,Zasady-obecnosci-mediow-w-pasie-przygranicznym-z-Bialorusia.html> (staženo 9. dubna 2023).

³⁶ Agnieszka Bielecka, „Poland Finally Lifts State of Emergency at Belarus Border“, Human Rights Watch, 6 července 2022, <https://www.hrw.org/news/2022/07/06/poland-finally-lifts-state-emergency-belarus-border> (staženo 9. dubna 2023).

³⁷ „Poland sends troops to Belarus border as migrant numbers surge“, *Reuters*, 18. srpna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-sends-troops-belarus-border-migrant-numbers-surge-2021-08-18/> (staženo 1. března 2023)

³⁸ Witold Kuźnicki, „Operations of the Polish Armed Forces during the ongoing crisis“ in *Beyond the Law*, ed. Witold Klaus (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 26.

³⁹ „Poland sends thousands more soldiers to Belarus border“, *euobserver*, 26. října 2021, <https://euobserver.com/tickers/153338> (staženo 9. dubna 2023).

⁴⁰ „Prime Minister after meeting with President of the European Council: We need to work on common solutions to keep Poland and EU safe“, The Chancellery of the Prime Minister, News, Gov.pl, 10. listopadu 2021, <https://1url.cz/Hrncc> (staženo 3. dubna 2023).

Právní analýza polským autoritám vytyká, že nasazení armády nebylo doprovázeno jasným a veřejně dostupným vysvětlením za jakým účelem mají ozbrojené složky v oblasti působit a vykonávat úkoly policie a pohraniční stráže, což je v rozporu s ústavními principy demokratického právního státu a občanským dohledem nad ozbrojenými silami. Autor kapitoly kritizuje i to, že zatímco do uzavřené zóny nebyli vpuštěni zdravotníci či humanitární pracovníci, vláda se soustředila spíše na navýšení přítomnosti armády.⁴¹

Počínání polského státu během krize se po celou dobu neslo ve znamení sekuritizace migrace. To je proces, během kterého se migrace stává bezpečnostní hrozbou, ale ne nutně kvůli povaze nebo objektivní relevanci hrozby, ale kvůli tomu, že je tak prezentována.⁴² Podle Valerie Bello byla lidská mobilita prostřednictvím specifického vnímání etnicity a národa, které je zdrojem předsudečného narativu o migraci a migrantech, sociálně zkonstruována jako hrozba a krize, kterou je třeba zvládat prostřednictvím činnosti státních i nestátních aktérů.⁴³

Bezpečnostní narativ se odráží i ve vyjádřeních premiéra Morawieckého. Zvýšenou migraci na polské hranici označil za organizovaný útok a vyjádřil vděčnost všem příslušníkům pohraniční stráže a polské armády, kteří „střeží a brání naši hranici.“⁴⁴ „Neustoupíme a posílíme naše ochranná zařízení. Pro tento účel jsme poskytli další vybavení a prostředky. Jde o bezpečnost Polska a Evropské unie,“⁴⁵ uvedl premiér. Polští politici včetně Morawieckého situaci na hranici označovali jako hybridní válku, ve které jsou migranti použiti jako zbraně, a které se Polsko nepodvolí, ale naopak se bude bránit. Předseda vlády v twitterovém příspěvku napsal, že jde „o největší pokus o destabilizaci Evropy za posledních 30 let. Polsko se nepodvolí vydírání a udělá vše pro obranu hranic EU“⁴⁶

⁴¹ Kuźnicki, „Operations of the Polish Armed Forces during the ongoing crisis“, 28.

⁴² Elisabeth Farny, „Implications of the Securitisation of Migration“, *E-International Relations*, 29. ledna 2016, <https://www.e-ir.info/pdf/61259> (staženo 3. dubna 2023).

⁴³ Valeria Bello, „The spiralling of the securitisation of migration in the EU: from the management of a ‘crisis’ to a governance of human mobility?“, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 48, č. 6 (2022), 1328, DOI: 10.1080/1369183X.2020.1851464 (staženo 3. dubna 2023).

⁴⁴ „Prime Minister after briefing with Border Guard: We will defend the Polish border with utmost determination“, The Chancellery of the Prime Minister, Gov.pl, 20. září 2021, <https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-after-briefing-with-border-guard-we-will-defend-the-polish-border-with-utmost-determination> (staženo 3. dubna 2023).

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Mateusz Morawiecki (@MorawieckiM), „Lukashenka launched a hybrid war against the EU“, Twitter, 2. listopadu 2021, <https://twitter.com/MorawieckiM/status/1462315209809444870?s=20> (staženo 6. března 2021). „People used as 'living shields' in migration crisis, says Polish PM – video“, *Guardian*, 21. listopadu 2021, <https://www.theguardian.com/world/video/2021/nov/21/people-living-shields-migration-polish-pm-video-belarus-morawiecki> (staženo 6. března 2021).

Polský parlament se rozhodl pro stavbu permanentní bariéry na hranici s Běloruskem, aby se předešlo dalším neautorizovaným vstupům. Bývalý premiér a zakladatel strany Právo a Spravedlnost Jarosław Kaczyński poznamenal, že „zkušenosti jiných evropských zemí ukazují, že je to (stavba zdi) jediná efektivní metoda“.⁴⁷

Prezident podepsal zákon o výstavbě zařízení ochrany státní hranice 2. listopadu 2021. Účelem zákona bylo definovat pravidla pro výstavbu zabezpečení státní hranice. S ohledem na migrační tlak na polsko-běloruské hranici zákon navrhuje právní mechanismy, které umožní vybudování ochranné bariéry v co nejkratším čase.⁴⁸ Stavba 187 kilometrů dlouhé zdi podél hranice s Bělorusem byla téměř dokončena 1. července 2022.⁴⁹

1.3 Vytláčování migrantů a tzv. Pushback Act

I když Bělorusko použilo strategii instrumentalizace migrace (konkrétně nátlakovou variantu řízené migrace podle Greenhillové) k oslabení EU a případně tak získat vyjednávací páku pro legitimizaci prezidentských voleb a zastavení unijních sankcí a Polsko chtělo vůči této strategii vymezit a bránit své hranice, na což má plné právo, stále ho ale vážou smlouvy a závazky v oblasti dodržování práv uprchlíků.

Polsko má povinnost vyřizovat žádosti o mezinárodní ochranu⁵⁰ těch příchozích, kteří o to požádají. Vyplyvá jednak z Úmluvy o právním postavení uprchlíků (dále jen Úmluva), unijního práva, judikatury Evropského soudu pro lidská práva a řady dalších smluv o lidských právech. Polské orgány však v tomto ohledu pochybili. Soustavně vytláčovali příchozí cizince ze svého území, aniž by posoudili jejich žádosti o ochranu.⁵¹

Takzvaný pushback, je ilegální praktika, kdy jsou migranti vytláčeni nebo donuceni se vrátit zpět do země, ze které přicestovali (většinou neregulárně), aniž by jim bylo

⁴⁷ „Jarosław Kaczyński: There is no pressure from the refugees. What passes through are economic migrants brought by the Belarusian authorities“, The Chancellery of the Prime Minister, Gov.pl, 7. října 2021, <https://1url.cz/cr6J9> (staženo 3. dubna 2023).

⁴⁸ „Prime Minister after meeting with President of the European Council: We need to work on common solutions to keep Poland and EU safe“, The Chancellery of the Prime Minister, Gov.pl, 10. listopadu 2021, <https://1url.cz/Hrncc> (3. dubna 2023).

⁴⁹ Agnieszka Bielecka, „Poland Finally Lifts State of Emergency at Belarus Border“, Human Rights Watch.

⁵⁰ Mezinárodní ochrana je zastřešující pojem pro společné označení azylu a doplňkové ochrany. Uděluje se cizincům, kteří se z důvodů stanovených Úmluvou nemohou vrátit do své země původu či pobytu.

⁵¹ „Violence and Pushbacks at Poland-Belarus Border“, Human Rights Watch, 7 June 2021, <https://www.hrw.org/news/2022/06/07/violence-and-pushbacks-poland-belarus-border> (staženo 7. března 2023). Trociuk, ed., *Report on the activities of the Commissioner for Human Rights in 2021 and on the state of observance of human and civil rights and freedoms*, 25.

umožněno požádat o mezinárodní ochranu, nebo aniž by proti nim byly zahájeny povinné administrativní procedury, které umožňují takovou osobu navrátit do země, ze které přišla nebo do její země původu. Nejčastěji k pushbackům dojde tak, že příslušníci pohraniční stráže ignorují přání osoby požádat o mezinárodní ochranu, a nepodniknou tak povinné administrativní kroky, k vyhoštění ale často dochází i za použití násilí.⁵²

Tím, že Polské orgány ze svého území vytlačovali cizince, aniž by jim umožnili požádat o azyl, porušili Úmluvu, konkrétně článek 32 o zákazu vyhoštění uprchlíků a článek 33 o tzv. non-refoulementu, tedy zásadě nenavrácení uprchlíků „na hranice zemí, ve kterých by jejich život či osobní svoboda byly ohroženy na základě rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.“⁵³ Úmluva, která v tomto ohledu slouží jako závazný primární dokument, nepřipouští možnost pozastavení závazků, které z ní plynou, tzn. posouzení, zda osoba získá status uprchlíka, a tím i mezinárodní (azyl) nebo doplňkovou ochranu. Praxe pushback v podobě, v jaké se jí dopouštěli polští pohraničníci, také porušuje článek 4 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy o lidských právech, který zakazuje hromadné vyhošťování cizinců.⁵⁴

Toto počínání, které nebere ohledy na evropské a mezinárodní právo ilustruje neochotu Polska se vypořádat s příchodem většího množství migrantů a ukazuje na upřednostnění sekuritizační a militarizované odpovědi na migrační tlak. Použití násilí při pushbackách vedlo k humanitární katastrofě, což je jedna z věcí, ve kterou mohl Lukašenko při použití této strategie doufat. Autoritářský vládce by totiž mohl prohlásit, že demokratický Západ selhal – nerespektuje totiž vlastní zákony a nedodržuje mezinárodní a lidská práva, ke kterým se sám zavázal. Polsko je tak ukázkovým příkladem státu, který podlehl „zbráním masové migrace“ ve smyslu teorie Greenhillové.

Kromě toho, že polské orgány tyto nelegální praktiky vykonávali, politici se je pokusili legalizovat, a obejít tak mezinárodní závazky pro poskytování ochrany. 25. října 2021 vešla v platnost novelizace Zákona o cizincích a některých dalších zákonů, označovaná jako tzv. Pushback Act, který umožnil cizineckému úřadu nevyřídit žádost o mezinárodní

⁵² Jak konkrétní případy pushbacků na území Polska vypadaly se budu věnovat ve třetí kapitole. „Pushback“, Glossary, European Center for Constitutional and Human Rights, <https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/> (staženo 7. března 2023). Grażyna Baranowska, „Can a state limit the processing of asylum applications (evaluation of the provisions of the so-called Pushback Act)“, in *Beyond the Law*, ed. Witold Klaus (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 10.

⁵³ Čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, https://www.unhcr.org/cz/wp-content/uploads/sites/20/2016/12/Umluva_1951_a_Protokol_1967.pdf

⁵⁴ Protokol č. 4, čl. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 11, 14 a 15, https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

ochranu osoby, která byla zadržena bezprostředně po nelegálním překročení hranice. Přes snahu o legalizaci, je toto opatření porušením Úmluvy, která neumožňuje zastavení či odložení vyřízení žádosti o mezinárodní ochranu, ani v případě, že hranice nebyla překročena v souladu se zákonem, nebo se osoby na území daného státu zdržují nezákonně, s tím, že tyto osoby by měly přicházet přímo z území, kde jsou v nebezpečí, což v tomto případě platilo.⁵⁵

Dalším protizákonným opatřením byla novelizace Prováděcího nařízení ministra vnitra a správy o dočasném omezení pohraničního styku v důsledku pandemie Covidu-19. Toto dočasné nařízení umožnilo donucením vyhostit osoby, které překročili hranice Polska s Ruskem, Běloruskem nebo Ukrajinou po 20. srpnu 2021 a nespádají do jedné z vyjmenovaných kategorií. V seznamu kategorií, ale chyběli žadatelé o azyl, což podle výše zmíněného článku Úmluvy o nemožnosti pozastavení její platnosti, opět není v souladu s mezinárodně-právními závazky Polska.⁵⁶

Na závěr této kapitoly bych chtěla upozornit na to, jak Polsko uplatňovalo různé standardy ochrany. Cizince, kteří do Polska přicházeli z Běloruska odmítalo přijmout, ilegálně je vytlačovalo a porušovalo jejich práva. Zatímco po ruském útoku na Ukrajinu⁵⁷ Polsko přijalo více než dva a půl milionu Ukrajinců, kteří bez větších problémů získali povolení žít a pracovat v Polsku a mnohé další výhody. Polsko bylo za zvládnutí migrační vlny Ukrajinců i solidaritu s nimi uznáváno.⁵⁸

Polští vládní politici argumentují tím, že šlo o dva rozdílné případy. Krize probíhající na běloruských hranicích byla Lukašenkem uměle vytvořená provokace, zatímco Ukrajinci utíkali z války. Ale to, z jakých poměrů a podmínek přicházeli cizinci skrze Bělorusko polské úřady již nezkoumali a jako hromadnou masu je označily za nelegální migranty, přitom řada z nich také utíkala před válkou či persekucí. Polská aktivistka a europoslankyně Janina Ochojska označila tento přístup za „hnusné pokrytectví“, podle ní tkví důvod zvýhodnění Ukrajinců v tom, že jsou „bílí, křesťané, kteří mluví podobným jazykem.“⁵⁹, což

⁵⁵ Jak situace vypadala na běloruské straně popisuje kapitola 3. Reflexe krize nestátními aktéry. Čl. 31 odst. 1 Úmluvy o mezinárodním postavení uprchlíků; Baranowska, „Can a state limit the processing of asylum applications“, 9.

⁵⁶ Grażyna Baranowska, „The legality and permissibility of push-back policies (forcing people back over a border) and assessment of the attempts to legalise it in Poland“, In *Beyond the Law*, ed. Witold Klaus (Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022), 11.

⁵⁷ Válka na Ukrajině začala ruskou invazí 24. února 2022

⁵⁸ Amnesty International, POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS, 1.

⁵⁹ Jo Harper, „Poland's two very different borders“, *Politico*, 14. dubna 2022, <https://www.politico.eu/article/poland-two-very-different-borders-ukraine-belarus-war-refugees/> (2. dubna 2021).

nelze říct u lidí, jenž skrze Bělorusko přišli převážně z Blízkého východu, a tedy odlišného kulturního prostředí. Zatímco lidé pomáhající Ukrajině a Ukrajincům byli oslavováni, ti, kteří chtěli pomoci lidem, kteří byli využiti Běloruskem museli čelit ostrakizaci, obtěžování či přímo znemožnění či kriminalizaci jejich činnosti.⁶⁰

1.4 Vnitropolitická situace a veřejné mínění

Situace na polsko-běloruských hranicích a sekuritizační reakce polské vlády vyvolala kontroverze a ukázala tak na vnitro-politickou polarizaci, vztah mezi státem a médií i na zákulisní motivace polské vládnoucí strany.

Strategie, kdy politici prostřednictvím hrozby mobilizují voliče není v kontextu polské politiky ničím novým. Polští politici po druhé světové válce soustavně legitimizovali svou politickou pozici právě prostřednictvím diskurzivně motivované sociální mobilizace proti rozvíjející se hrozbě. Tato strategie polarizace a radikalizace veřejného diskurzu však dosáhla svého vrcholu během vlády populistické strany Právo a Spravedlnost (PiS).⁶¹ Piotr Cap, který ve své knize lingvisticky analyzuje rétoriku politiků PiS konstatuje, že v posledních pěti letech členové strany (zejména pak její zakladatel Jarosław Kaczyński) využívají donucovací pravomoci založené na hrozbách nejen k reakci na objektivně se vyskytující krizové situace, ale také k samotnému vyvolávání různých konfliktů a krizí doma i v zahraničí, aby mohli navrhnout hotová „řešení“ a posílili tak své vedoucí postavení.⁶²

Tuto strategii mobilizace prostřednictvím hrozby použili politici PiS ve velkém při kampani před volbami v roce 2015, kdy se v Evropě probíhající uprchlická krize pro stranu ukázala jako politicky přínosná. Politici PiS neústupně argumentovali proti unijnímu návrhu systému kvót, který měl přidělit určité procento z migrantů z Itálie a Řecka do každé členské země. Po celou dobu kampaně politici PiS vyvolávali obavy, že uprchlíci a migranti ohrozí polskou národní bezpečnost, náboženskou a kulturní identitu, ekonomický blahobyt, a dokonce i veřejné zdraví. Podle analytiků napomohla právě tato strategie k vítězství PiS v parlamentních volbách a zisku většiny v Sejmu. Názor Poláků na přijímání uprchlíků se

⁶⁰ Harper, „Poland’s two very different borders“. „UN expert praises generosity towards Ukrainian refugees by Poland and urges Belarus and Poland to end pushbacks“, press releases, 28. července 2021, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/07/un-expert-praises-generosity-towards-ukrainian-refugees-poland-and-urges> (staženo 3. dubna 2023).

⁶¹ Piotr Cap, *The Discourse of Conflict and Crisis Poland’s Political Rhetoric in the European Perspective*, (London: Bloomsbury Publishing, 2022), 3–4, 50.

⁶² Ibid., 54.

v této době radikálně změnil, a protiimigrační rétorika se stala jedním ze základních opěrných bodů podpory PiS. I přes to, že mezi lety 2004 a 2015 byl postoj Poláků k přijímání uprchlíků konzistentně spíše pozitivní, strach z imigrace lidí z kulturně odlišného prostředí se po roce 2015 ve společnosti udržel a trvá až do současnosti, respektive do doby krize na bělorusko-polských hranicích.⁶³

Podle výzkumu agentury CBOS z prosince 2021 54 procent Poláků podporovalo vládní opatření. Většina (58 %) byla toho názoru, že polské autority by neměly uprchlíkům na hranici umožnit požádat o azyl v Polsku. Téměř dvě třetiny Poláků (64 %) si tou dobou myslely, že by krize na hranicích s Běloruskem mohla přejít v ozbrojený konflikt.⁶⁴ Podle jiné statistiky z listopadu 2021 69 procent Poláků nesouhlasilo s tvrzením, že by Polsko mělo přijímat uprchlíky.⁶⁵ Na základě těchto údajů lze konstatovat, že polská krajně pravicová strana PiS měla dostatečnou podporu společnosti na to, aby mohla prosazovat svou anti-migrační politiku.⁶⁶

Pro konzervativní politiky se Lukašenkovy mocenské kroky ukázaly jako příležitost k politickému zisku, a to nejen prostřednictvím šíření proti-migrační rétoriky, ale i jako způsob, jak odvést pozornost od jiných palčivých problémů. V době krize na hranici s Běloruskem prudce stoupaly počty nakažených Covidem-19⁶⁷, inflace byla v Polsku jedna z nejvyšších v EU, korupce bujela a nebylo to dávno od schválení kontroverzního omezení práva na potrat. Vládní strana tak měla unikátní příležitost tyto problémy zamést pod koberec a prezentovat se jako silný hráč, který se k situaci na hranicích tvrdě postavil v zájmu

⁶³ Cap, *The Discourse of Conflict and Crisis Poland's Political Rhetoric in the European Perspective*, 51. Przemysław Sadura, „The migration crisis as a strategy of struggle for political power. The case of Law and Justice“, Heinrich Böll Foundation, 12. listopadu 2021, <https://pl.boell.org/en/2021/11/12/kryzys-migracyjny-jako-strategia-zdobycia-wladzy-przypadek-polski> (staženo 10. dubna 2023).

⁶⁴ CBOS, Polish Public Opinion, prosinec 2021, https://www.cbos.pl/PL/publikacje/public_opinion/2021/12_2021.pdf, (staženo 3. dubna 2023). CBOS, „Opinia publiczna wobec kryzysu na granicy z Białorusią“, prosinec 2021, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_160_21.PDF (staženo 3. dubna 2023).

⁶⁵ „Majority of Poles oppose the admission of migrants from Polish-Belarusian border“, European Commission, European Website on Integration, 30. listopadu 2021, https://ec.europa.eu/migrantintegration/news/majority-poles-oppose-admission-migrants-polish-belarusian-border_en (staženo 3. dubna 2023)

⁶⁶ Ricards Umbrasko, „Polish Public Opinion and Media in the Light of the Belarus-Poland Border Crisis“, *Harvard International Review*, 9 února 2021, <https://hir.harvard.edu/polish-public-opinion-and-media-in-the-light-of-the-belarus-poland-border-crisis/> (staženo 3. dubna 2023).

⁶⁷ „Daily New Cases in Poland“, Worldometer, naposledy aktualizováno 24. dubna 2023, <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/poland/> (staženo 24. dubna 2023).

bezpečnosti svých občanů.⁶⁸

Vláda se snažila svůj přístup k řešení krize šířit kde mohla. Například Polská národní banka vydala 16. listopadu speciální minci k poctění obrany východní hranice. Nejvíce ale vládnoucí straně napomohla kontrola nad médii. Poláci, jejichž přístup k informacím byl do značné míry omezen na státem kontrolovaná média, která o situaci informovala stylem „opozice podporuje migranty a Lukašenka“⁶⁹ a strašila teroristickými útoky⁷⁰, mohli získat falešný obraz o tom, jak vláda pod vedením PiS krizi zvládala. Radikální rétorika, kterou PiS použila se odrazila i v každoročním pochodu ke Dni nezávislosti pořádaném krajně pravicovými organizacemi, který se strhl ve vyjádření podpory vládnímu vytlačování žadatelů o azyl a xenofobii.⁷¹

Na druhou stranu je důležité zmínit, že polská opozice nebyla schopna se k situaci na hranici oficiálně a sjednoceně postavit a vyjádřit. V titulcích médií se objevovaly spíše extrémní případy, jako když opoziční poslanec Franciszek Sterczewsk utíkal před pohraniční stráží do uzavřené zóny, aby migrantům poskytl zásoby. Takové případy hrály do karet narativu vlády, že ona stojí na straně pohraniční stráže a armády, kteří chrání bezpečnost Polska, zatímco opozice ulehčuje vstup neregulérním migrantům, kteří slouží jako bílí koně běloruskému režimu.⁷²

Tato krize polské vládě nesloužila jen k odvedení pozornosti od faktických problémů ale i od četných sporů s koaličními partnery i domácí opozicí ohledně církve, daňové a ekonomické reformy, klientelismu, navyšování platů politiků, svobody médií, nebo zavedení sporné kárné komory pro soudce nejvyššího soudu.⁷³ Za posledně zmiňovaný krok se Polsku

⁶⁸ Anne Applebaum, „A Dictator Is Exploiting These Human Beings“, *The Atlantic*, 13. listopadu 2021, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/11/belarus-eu-poland-migrants-refugees-border/620700/> (staženo 18. dubna 2023).

⁶⁹ Mateusz Kosinski, „Opozycja tańczy pod melodię Łukaszenki“, *TVP Info*, 25. srpna 2021, <https://www.tvp.info/55518949/bialorus-inicjuje-kryzys-migracyjny-alaksandr-lukaszenka-neka-polske-opozycja-gra-pod-jego-melodie> (staženo 10. dubna 2023).

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Umbrasko, „Polish Public Opinion and Media in the Light of the Belarus-Poland Border Crisis“. „Polish nationalist Independence Day march attracts thousands“, *Reuters*, 11 listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/polish-nationalist-independence-day-march-attracts-thousands-2021-11-11/> (3. dubna 2021).

⁷² Aleks Szczerbiak, „How is the Belarussian border crisis affecting Polish politics?“, *The Polish Politics Blog*, 5. října 2021, <https://polishpoliticsblog.wordpress.com/2021/10/05/how-is-the-belarussian-border-crisis-affecting-polish-politics/> (staženo 18. dubna 2023).

⁷³ Maria Wilczek, „Deputy PM criticises government tax reform for “hitting millions of hard-working Poles”, *Notes from Poland*, 26. července 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/07/26/deputy-pm-criticises-government-tax-reform-for-hitting-millions-of-hard-working-poles/> (staženo 18. dubna 2023). „Opposition aim to “de-Christianise Poland” warns minister after MP criticises “Catholic privileges”“, *Notes from Poland*, 31. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/31/opposition-aim-to-de-christianise-poland->

dostalo tvrdé kritiky i od EU. Ta v prosinci 2021 zahájila proti Polsku řízení o porušení smluv EU z důvodu ohrožení nezávislosti justice a problémům právního státu. Případ se dostal i k Soudnímu dvoru Evropské unie a vláda potřebovala odvést pozornost i od tohoto sporu.⁷⁴

Výhodu našla polská vláda i v potenciální běloruské hrozbě. Využila ji k získání podpory návrhu zákona o obraně, který by více než zdvojnásobil počet polských ozbrojených sil i k uzavření dohod o zbraních s členskými státy EU a USA.⁷⁵

Dalo by se říct, že rozvinutí migrační krize, ještě k tomu vyvolané diktátorským režimem, bylo v zájmu vlády. I když se jednalo o nestandardní situaci, při které se polští politici uchýlili k výjimečným opatřením (nasazení armády, zavedení nouzového stavu atd.) a při které došlo k porušení mezinárodního práva a úpravě zákonů, neslo to pro ně mnohé výhody. Situace jednak maximalizovala možnosti propagovat svou protimigrantskou rétoriku a sekuritizační politiku na základě kterých vyhrála volby a prostřednictvím zveličení dění na hranicích těžit z rostoucí úzkosti ve společnosti, a jednak mohla sloužit jako způsob, jak odvést pozornost od jiných problémů a sporů, prezentovat se jako silný hráč a utvářet tak o sobě pozitivní obraz v očích veřejnosti. A tato strategie se opět ukázala jako účinná. Po předchozím období poklesu na nejnižší úroveň od října 2016 voličská podpora Práva a Spravedlnosti v době krize opět vzrostla. PiS tak zůstává nejoblíbenější stranou v Polsku.⁷⁶

[warns-minister-after-mp-criticises-catholic-privileges/](#) (staženo 18. dubna 2021). Daniel Tilles, „Justice minister says Supreme Court chief violating law by partially freezing disciplinary chambre“, *Notes from Poland*, 9. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/09/justice-minister-says-supreme-court-chief-violating-law-by-partially-freezing-disciplinary-chamber/> (staženo 18. dubna 2023). Agnieszka Wądołowska, „Polish president increases pay of MPs and ministers, but opposition moves to block rises“, *Notes from Poland*, 3. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/03/polish-president-increases-pay-of-mps-and-ministers-but-opposition-moves-to-block-rises/> (staženo 18. dubna 2023). Michal Kranz, „How the Belarus Crisis Boosted Poland’s Ruling Party“, *Foreign Policy*, 26. listopadu 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/11/26/belarus-poland-border-migrants-refugees-pis-law-justice-eu-brussels/> (staženo 18. dubna 2023).

⁷⁴ „The European Commission decides to refer POLAND to the Court of Justice of the European Union for violations of EU law by its Constitutional Tribunal“, European Commission, 15 února 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_842 (staženo 18. dubna 2023).

⁷⁵ Kranz, „How the Belarus Crisis Boosted Poland’s Ruling Party“

⁷⁶ „Sondaže/Polska“, ewyboryeu, <https://ewybory.eu/sondaze-europa/polska/> (staženo 18. dubna 2023).

2 Reflexe krize na mezinárodní úrovni

2.1 Organizace Spojených Národů

To, že Polsko porušilo Úmluvu oprávněným postavením uprchlíků, dokument, jenž vznikl na půdě OSN, jsem rozebrala již v předchozí kapitole. Porušilo ji jednak tím, že odmítlo vpustit na své území osoby, které chtěly požádat o azyl, nebo je přímo zatlačilo zpět do Běloruska a dále schválením tzv. Pushback Act, který zatlačení cizinců zpět do země, kde jim hrozí nebezpečí legalizuje. Polsko sice svoje jednání obhajovalo výjimečností situace, ochranou polských občanů i ochranou vnější hranice EU, ale jakožto signatář mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a práv uprchlíků má povinnost je dodržovat a chránit práva migrantů, zejména těch, kteří jsou žadateli o azyl.

Organizace v rámci OSN opakovaně vyzvaly k tomu, aby situace byla řešena v souladu s mezinárodně-právními závazky, aby státy spolupracovaly a upřednostňovaly lidská práva. „I když státy mají suverénní právo spravovat své hranice, musí to být slučitelné s dodržováním lidských práv, včetně práva žádat o azyl. Pushbacky ohrožují životy a jsou podle mezinárodního práva nezákonné.“⁷⁷ K tomu, aby zainteresované státy neprodleně podnikly kroky, které deeskalují nesnesitelnou situaci v souladu s jejich závazky vyplývajícími z mezinárodních smluv upravující lidská práva a práva uprchlíků vyzvala i tehdejší Komisařka OSN pro lidská práva, Michelle Bachelet.⁷⁸

Při několika příležitostech OSN také veřejně prohlásila, že instrumentalizace migrantů a uprchlíků k dosažení politických cílů je žalostná a musí skončit. Jako nepřijatelné organizace označila využití zoufalství a zranitelnosti migrantů a uprchlíků nabídnutím nerealistických a zavádějících slibů, které má těžké lidské následky.⁷⁹

OSN a k ní přidružené agentury vydaly k situaci na polsko-běloruských hranicích řadu vyjádření. Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (dále jen UNHCR) spolu s Mezinárodní organizací pro migraci (dále IOM) vydaly společné prohlášení již 21. září.

⁷⁷ „IOM and UNHCR Shocked and Dismayed by Deaths Near Belarus-Poland Border“, News-Global, International Organization for Migration, 21. září 2021, <https://www.iom.int/news/iom-and-unhcr-shocked-and-dismayed-deaths-near-belarus-poland-border> (2. dubna 2023)

⁷⁸ „Resolve ‘intolerable’ Belarus-Poland border migrant crisis: UN rights chief“, UN News, United Nations, 10. listopadu 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/11/1105422> (staženo 2. dubna 2023).

⁷⁹ „IOM and UNHCR Call for Immediate De-escalation at the Belarus-Poland Border“, News-Global, IOM, 9. listopadu 2021, <https://www.iom.int/news/iom-and-unhcr-call-immediate-de-escalation-belarus-poland-border> (staženo 2. dubna 2023). „IOM and UNHCR Shocked and Dismayed by Deaths Near Belarus-Poland Border“.

Vyslovily v něm znepokojení z pushbacků, i z toho, že migranti nemají přístup k jakékoliv formě pomoci ani základním službám a vyjádřily soustrast nad úmrtími, ke kterým na hranici došlo. V prohlášení volají po okamžitém umožnění přístupu k zasaženým cizincům, z důvodu poskytnutí lékařské pomoci, jídla, vody a přístřeší, které mohou zachránit životy.⁸⁰

UNHCR se k situaci znovu vyjádřil 22. října, po dalším tragickém úmrtí jednoho z žadatelů o azyl. Opět v ní upozorňuje na špatné podmínky, ve kterých se migranti, žadatelé o azyl a běženci nacházejí a varuje, že situace se bude s blížící se zimou dále a rychle zhoršovat, což může ohrozit další životy. „Je nepřijatelné, aby lidé umírali. [...] Jsou drženi jako rukojmí patové politické situace, kterou je třeba nyní vyřešit,“⁸¹ řekla Pascale Moreau, regionální ředitelka UNHCR pro Evropu. Zpráva píše o skupině 16 Afghánců, nacházejících na hranicích bez přístřeší, přístupu k vodě a jídlu, kterým nebylo umožněno požádat o azyl. Pomoc jim nenabídl ani jedna strana a přístup ke skupině z polské strany nedostal ani UNHCR, i přes opakované žádosti. UNHCR se zasazuje o to, aby skupina mohla požádat o azyl, protože Afghánci vyjádřili přání o něj požádat buď v Bělorusku, nebo v Polsku, ale obě strany ale tento požadavek ignorovaly. Proto Úřad opakuje, že jde o porušení mezinárodního uprchlického práva a lidských práv a vyzývají tyto dvě země k nápravě. „Lidé musí mít možnost využít svých práv, [...] To zahrnuje možnost požádat o azyl, přístup k právní asistenci, informacím a odpovídajícímu ubytování.“⁸²

Kvůli rostoucí vážnosti situace vydaly UNHCR a IOM další společné vyjádření 9. listopadu. Obě organizace tou dobou byly v kontaktu s vládami obou zemí a požadovali od nich rychlé řešení situace, okamžitý a neomezený přístup k cizincům, mezi nimiž byli matky s dětmi, aby jim byla poskytnuta humanitární pomoc a byli identifikováni a ti, kteří potřebují mezinárodní nebo jiné formy ochrany, a aby ti, kteří chtějí požádat o azyl, tak mohli učinit, pokud možno tam, kde se nacházejí. Obě organizace nabídli pomoc při řešení situace.⁸³

Mezi 29. listopadem a 3. prosincem navštívil Polsko tým OSN pro lidská práva. I když členové týmu nebyli vpuštěni do zóny uzavřené pod nouzovým stavem, přesto se jim podařilo udělat rozhovory s 31 lidmi, kteří z Běloruska do Polska dorazili mezi srpnem a listopadem. Vylíčili otřesné podmínky, většina z nich vypověděla, že byli bití nebo jim bylo vyhrožováno běloruskými bezpečnostními složkami, kteří je donutili překročit hranice a

⁸⁰ „IOM and UNHCR Shocked and Dismayed by Deaths Near Belarus-Poland Border“.

⁸¹ „UNHCR urges States to end stalemate at Belarus-EU border and avoid further loss of life“, Press Releases, UNHCR, 22. října 2021, <https://www.unhcr.org/news/press/2021/10/6172af254/unhcr-urges-states-end-stalemate-belarus-eu-border-avoid-further-loss-life.html> (staženo 1. dubna 2023).

⁸² Ibid.

⁸³ „IOM and UNHCR Call for Immediate De-escalation at the Belarus-Poland Border“

bránili jim se vrátit z pohraničí oblasti zpět do Minsku. Několik dotazovaných uvedlo, že běloruské bezpečnostní síly požadovaly vyděračské částky za jídlo a vodu. Tým také vyslechl lidi, kteří byli okamžitě a automaticky vráceni z Polska do Běloruska, včetně dětí a jednotlivců, kteří uvedli, že požádali o mezinárodní ochranu. Vytlačování lidí k hranici nebo přes ni oběma zeměmi znamenalo, že mnoho migrantů a uprchlíků překročilo hranici několikrát, oběma směry.⁸⁴

Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (dále OHCHR) následně vyzval, aby Polsko revidovalo svou legislativu, podle které mohou být lidé vstupující přes neoficiální hraniční přechody okamžitě vráceni, a potřebu ochrany posuzovalo individuálně a v souladu s mezinárodním právem, včetně zákazu navracení a hromadného vyhoštění. Úřad kritizoval, že Polsko systematicky zadržuje migranty a uprchlíky, které nenavrátilo do Běloruska a připomněl, že zadržování migrantů by mělo být „výjimečným opatřením poslední instance“⁸⁵ a pouze na omezenou dobu. Dále se OHCHR odmítavě postavil k uzavření oblasti pod nouzovým stavem, upozornil na problematiku nedostupnosti humanitární pomoci a absenci přístupu médií i právníků do oblasti, odsoudilo i těžkosti a zastrašování, které zažívají novináři i lidé, kteří chtějí lidem na hranici pomoci „V atmosféře, ve které dominuje důraz na bezpečnost, která je poháněna anti-migračními narativy, jsou na obou stranách přijímána rozhodnutí i zákony, které porušují lidská práva migrantů a uprchlíků,“⁸⁶ vyjádřila se k situaci mluvčí OHCHR Liz Throssell.

2.2 Evropská Unie

Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen označila instrumentalizaci migrantů pro politické účely za nepřijatelnou a vyzvala členské státy, aby schválily rozšířené sankce vůči odpovědným běloruským orgánům. Za celou EU vyjádřila solidaritu se zeměmi potýkajícími se s krizí a diskutovala s nimi o opatřeních, které může EU nabídnout, aby tyto státy podpořila. Dále oznámila, že EU společně s OSN posoudí, jak zabránit prohlubování humanitární krize a jak realizovat bezpečné návraty migrantů do zemí původu. O nevhodném zacházení s migranty nebo porušování práva EU členskými státy, kterým vyjádřila podporu

⁸⁴ Více o podmínkách na hranicích je v kapitole 3. Reflexe krize nestátními aktéry. Liz Throssell, „Press briefing notes on Poland/Belarus border“, Office Of The High Commissioner For Human Rights, United Nations, 21. prosince 2021, <https://www.ohchr.org/en/2021/12/press-briefing-notes-polandbelarus-border>

⁸⁵ „End ‘appalling’ Belarus-Poland border crisis, UN rights office urges“, UN News, United Nations, 21. prosince 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/12/1108502> (staženo 1. dubna 2023).

⁸⁶ Ibid.

se nezmínila, i když v té době byla krize již v poměrně vyhrocené situaci.⁸⁷ Navíc se ke krizi oficiálně vyjádřila poměrně pozdě, v listopadu bylo již několik migrantů po smrti, k čemuž se také nevyjádřila.

V podobném duchu o situaci mluvil i předseda Evropské rady, Charles Michel. Při jednání s polským premiérem Morawieckim dění na hranicích označil za „hybridní, brutální, násilný a nedůstojný útok“⁸⁸ vůči kterému musí Unie být neústupná a jednotná. Vyjádřil taktéž solidaritu s Polskem. Předseda Evropské rady řekl, že i Evropská rada odsuzuje počínání běloruského režimu a pověřila Evropskou komisi, aby navrhla možná opatření k řešení výzev. Informoval také o zahájení diplomatické iniciativy v zemích původu a tranzitních zemích migrantů. Tu prezentoval jako nástroj, prostřednictvím něhož lze proti tomuto systému bojovat – prezentovat leteckým společnostem a autoritám v zemích původu, jaké nebezpečí hrozí lidem, kteří chtějí cestovat do EU skrze Bělorusko. Dále vyzval běloruské úřady, aby respektovaly mezinárodní právo, a zdůraznil, že EU nebude akceptovat pokusy o využití migrantů pro politické účely. K počínání polských orgánů se nevyjádřil.⁸⁹

Editor Harvard International Review, Ricards Umbrasco, poznamenává, že výše zmíněná vyjádření nejsou v souladu s předchozí unijní rétorikou. Náhlou podporu Polska označil jako nekonzistentní s dřívější ostrou kritikou Polska z důvodů porušování zásad právního státu.⁹⁰ Stejného názoru je i Maciej Grzeškowiak, který konstatuje, že i když Polsko svým počínáním i legislativou hrubě porušilo mezinárodní právo včetně toho evropského, tak to Komise neadresovala, byla ve svých vyjádřeních velmi zdrženlivá, její členové spíše vyjadřovali solidaritu se zasaženými zeměmi a přebírali narativ hybridního útoku, který dominoval v Polsku. Věnovala málo pozornosti právům migrantů, i přes důvěryhodné informace o jejich porušování na území EU, a to i prostřednictvím evropské Agentury pro lidská práva (FRA), které se budu věnovat dále.⁹¹

Agentura Evropské unie pro základní práva (dále FRA), nebo též Agentura pro lidská práva, je organizace v rámci EU, která poskytuje nezávislé poradenství rozhodujícím

⁸⁷ „Statement by President von der Leyen on the situation at the border between Poland and Belarus“, Statement by the President, European Commission, 8. listopadu 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_21_5867 (staženo 1. dubna 2023).

⁸⁸ „Prime Minister after meeting with President of the European Council: We need to work on common solutions to keep Poland and EU safe“

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Umbrasco, „Polish Public Opinion and Media in the Light of the Belarus-Poland Border Crisis“

⁹¹ Maciej Grzeškowiak. „The “Guardian of the Treaties” is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border“, *Refugee Survey Quarterly* 42, č. 1, (březen 2022): 9, <https://academic.oup.com/rsq/article/42/1/81/6662333> (staženo 5. dubna 2023).

orgánům na úrovni EU i členských států.⁹² Čerpá především z rozhodnutí a vyjádření dalších institucí, jako je OSN, Rada Evropy, Evropský soud pro lidská práva, mediálních výstupů i hodnocení neziskových organizací. Krizí na hranicích Běloruska a EU se zabývá ve dvou čtvrtletních reportech o migraci pokrývající období od 1.7 2021 do 31.12. 2021.

Report se odvolává na vyjádření, které odsuzují hybridní útok běloruského režimu, který vedl ke zvýšenému migračnímu tlaku v Polsku, Litvě a Lotyšsku a vyzývá tyto státy, aby umožnily přístup k azylovým procedurám těm, kteří vyhledávají mezinárodní ochranu, zdrželi se pushbacků a poskytli nezbytné záruky dodržení lidských práv těch, kteří vstupují na jejich území.⁹³ Dále zmiňuje humanitární stránku krize, včetně deseti úmrtí. Upozorňuje na právní kroky, které Polsko podniklo, které efektivně omezily přístup k azylu, i na absenci asistence a základních služeb, které by pro migranty měly být dostupné. Informuje o tom, že někteří žadatelé o azyl byly zatlačeni do Běloruska poté, co vyjádřili, že chtějí požádat o mezinárodní ochranu v Polsku.⁹⁴ Apeluje na dodržování základních lidských práv a závazků mezinárodního a evropského práva a poukazuje na nutnost urgentního řešení humanitární krize.⁹⁵

Report se věnuje také zadržování a zatýkání migrantů. Novela polského zákona umožnila vytvoření nových detenčních center pro osoby, které na polské území přišly neregulárně, včetně umístění těchto osob do cel o velikosti 2x2 metry.⁹⁶ I v dalším čtvrtletním reportu se FRA odkazuje na Polského zmocněnce pro lidská práva, který kritizoval detenční podmínky cizinců, jež velmi připomínají vězení.⁹⁷

I když unijní Agentura pro lidská práva rozsáhle informovala o porušování lidských práv a mezinárodního práva, a orgány EU by z informací a poznatků, které zprostředkuje

⁹² „European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)“, Institutions and bodies profiles, Institutions, law, budget, European Union, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/fra_en (6. dubna 2023).

⁹³ European Union Agency for Fundamental Rights, MIGRATION: KEY FUNDAMENTAL RIGHTS CONCERNS, QUARTERLY BULLETIN, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021), 3, https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-migration-bulletin-3_en.pdf (staženo 3. dubna 2023).

⁹⁴ Ibid., 11.

⁹⁵ „Need for strengthening human rights protection at external borders“, News, FRA, 18. listopadu 2021, <http://fra.europa.eu/en/news/2021/need-strengthening-human-rights-protection-external-borders> (7. dubna 2023).

⁹⁶ European Union Agency for Fundamental Rights, MIGRATION: KEY FUNDAMENTAL RIGHTS CONCERNS, QUARTERLY BULLETIN, 30.

⁹⁷ European Union Agency for Fundamental Rights, MIGRATION: KEY FUNDAMENTAL RIGHTS CONCERNS, QUARTERLY BULLETIN, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022), 26, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-migration-bulletin-1_en.pdf (staženo 3. dubna 2023).

měly vycházet, reakce unijních orgánů a jejích členů všechna tato pochybení zmiňovala jen v malé míře nebo vůbec a členské státy nevyzvala k nápravě.

S výtkou vůči počínání EU, která „po šesti měsících platnosti novelizací, které legalizují pushbacky stále přezkoumává, zda a do jaké míry vzbuzují znepokojení v ohledu dodržení evropského práva“, se ozvalo i Amnesty International. Podle Amnesty tím, že Komise dosud nepřijala opatření podle článku 258 Smlouvy o fungování Evropské unie⁹⁸ pro porušení práva EU se zdá, že schvaluje zjevně nezákonné praktiky polské vlády, čímž podkopává deklarovaný závazek, že EU je blok založený na ochraně lidských práv a právního státu.⁹⁹

K situaci na polsko-běloruské hranici se vyjádřili členové evropského parlamentu v jednání s šéfem unijní diplomacie Josepem Borellem. Odsoudili taktiky běloruského režimu, který navádí migranty a eskaluje situaci na hranicích s Polskem jako formu odplaty za unijní sankce. Kromě běloruského se ale v Parlamentu ozvala i kritika polského počínání. Europoslanci naléhali na polské úřady, aby ukončily trvající agresivní pushbacky, a přijaly při řešení humanitární situace pomoc od agentur EU. Polsko, ale nabídku pomoci od evropské agentury Frontex (Evropská pohraniční a pobřežní stráž) sídlící ve Varšavě nepřijalo. Polští vláda argumentovala tím, že má dost svých příslušníků pohraniční stráže, aby situaci zvládla. Vláda byla za odmítnutí pomoci kritizována, protože právě evropské agentury mohly pomoci s vyřízením žádostí o azyl.¹⁰⁰ Další europoslanci se zaměřili na naléhavou potřebu přístupu humanitárních organizací k polsko-běloruské hranici, aby mohly pomoci migrantům, kteří tam uvízli.¹⁰¹

Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Josep Borrel v závěrečné řeči zopakoval, že běloruské úřady využívají lidské bytosti jako nástroj pro politické účely. Řekl, že Unie jedná se zeměmi původu a tranzitními zeměmi a žádá je o spolupráci v zastavení letů i zajištění návratů.¹⁰² Mluvil i o nutnosti vyvracení falešných

⁹⁸ Podle článku 258 SFEU pokud členský stát nesplnil povinnost, která pro něj ze Smluv vyplývá, a stát to nenapraví, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie

⁹⁹ Amnesty International, POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS, 6.

¹⁰⁰ „EU must prepare for more migrants trying to enter, border agency chief says“, *Reuters*, 12 listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/eu-must-prepare-more-migrants-trying-enter-border-agency-chief-says-2021-11-12/> (staženo 2. dubna 2023). Adam Bodnar a Agniezka Grzelak, „In Poland, where is Frontex?“, *Politico*, 4. listopadu 2021, <https://www.politico.eu/article/poland-frontex-belarus-border-migration-crisis/> (staženo 2. dubna 2023).

¹⁰¹ „Poland-Belarus border: MEPs alarmed by humanitarian and political crisis“, European Parliament, PressRoom, 10. listopadu 2021, <https://1url.cz/frnYz> (2. dubna 2023).

¹⁰² EU se podařilo navázat spolupráci hlavně s Irákem, odkud pocházela většina migrantů. Irák zastavil všechny lety do Běloruska během listopadu. Mezi 18. listopadem a 16. lednem se do Iráku vrátilo téměř

informací a vysvětlování migrantům, že jde o podvod, že se stali oběťmi pašeráctví a cesta do Evropy je slepá.¹⁰³ Zmínil i potřebu toho, aby humanitární organizace měly přístup do oblasti. Uznal sice, že přístup momentálně není možný ani z jedné strany, ale k jeho poskytnutí vyzval pouze Bělorusko. „Tito lidé jsou jistě na běloruské straně a první, kdo by měl umožnit volný přístup je běloruský režim, což bylo doteď nemožné“¹⁰⁴ a pokračoval, „První věc, kterou musíme udělat, je získat od běloruské vlády to, aby se organizace poskytující humanitární pomoc k těmto lidem mohly dostat, abychom se vyhnuli obrazům, které mezi námi mohou vyvolat velké potíže.“¹⁰⁵

Evropská komise 1. prosince představila návrh mimořádných prozatímních opatření, vycházejících ze Smlouvy o fungování EU, která měla napomocť Litvě, Lotyšsku a Polsku zvládnout nápor přichozích cizinců, a přitom jednat v souladu s lidskými právy, mezinárodním právem, včetně zásady nenavracení. Opatření by umožnila prodloužení lhůty pro registraci žádosti o azyl ze 3-10 dnů na 4 týdny. Žádosti a azyl by bylo možné vyřizovat přímo na hranicích nebo v jejich blízkosti. Státy by byly povinny při přijetí zaopatřovat pouze základní potřeby: dočasné přístřeší, jídlo, vodu, oděv, a lékařskou péči. Posledním stěžejním bodem byla výsada zasažených států neuplatňovat směrnici o navracení v případech cizinců, jejichž žádosti byly zamítnuty a možnost podání zjednodušené a rychlejší procedury navracení.¹⁰⁶

Podle Grzeškowiaka¹⁰⁷ a dalších¹⁰⁸ však takto navržená opatření zasaženým

4000 lidí. Turecko zakázalo ze svých letišť cestovat do Běloruska Iráčanům, Syřanům a Jemencům. „Almost 4,000 Iraqis Repatriated From Belarus's Borders, Baghdad Says“, *RFE/RL*, 16. ledna 2022, <https://www.rferl.org/a/iraq-belarus-repatriations-lukashenka/31656770.html> (staženo 20 dubna 2023).

¹⁰³ „Belarus: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP on the situation on the border“, European Union External Action, 10. listopadu 2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/belarus-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-situation-border_en (staženo 6. dubna 2023).

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ „Asylum and return: Commission proposes temporary legal and practical measures to address the emergency situation at the EU's external border with Belarus“, European Commission, 1 December 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6447 (3. dubna 2023). Návrh rozhodnutí Rady 2021/0401 ze dne 1. prosince 2021 o dočasných mimořádných opatřeních ve prospěch Lotyšska, Litvy a Polska, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0752&from=EN> (staženo 3. dubna 2023).

¹⁰⁷ Grzeškowiak. „The “Guardian of the Treaties” is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border“.

¹⁰⁸ Marco Gerbaudo, „The European Commission’s Instrumentalization Strategy: Normalising Border Procedures and De Facto Detention“, *European Papers* 7, č. 2 (2022), DOI: 10.15166/2499-8249/582, https://www.europeanpapers.eu/es/system/files/pdf_version/EP_EF_2022_I_027_Marco_Gerbaudo_0058_2.pdf (staženo 3. dubna 2023). Yasha Maccanico a Chris Jones, „The European Union and its crises“, Statewatch, Analyses, 8. února 2023, , <https://www.statewatch.org/analyses/2023/the-european-union-and-its-crises/> (6. dubna 2023). „New Commission proposal on migrants at EU-Belarus border sets dangerous precedent“, EuroMed Rights, 9. prosince 2021, <https://euromedrights.org/publication/new->

členským státům uvolnila podmínky pro dodržení mezinárodně právních závazků týkajících se žadatelů o mezinárodní ochranu a de facto tak těmto státům zjednodušila omezování práv migrantů, včetně umožnění odmítnutí vyřízení žádosti o azyl. Podle jednoho z kritiků Komise představila Návrh rozhodnutí Rady o dočasných mimořádných opatřeních ve prospěch Lotyšska, Litvy a Polska „s cílem podkopat práva uprchlíků“¹⁰⁹ Proti návrhu se postavil i European Council on Refugees and Exiles (ECRE).¹¹⁰ Opatření ve výsledku nebyla Radou schválena, ale vyplývá z nich, že Komise podporovala členské státy v potlačování vstupu migrantů na území EU a odmítání žádostí o azyl.

Na jednu stranu by se tento postup dal v dané situaci ospravedlnit – jednalo o cílený útok Lukašenkova režimu, kterému se Unie nechtěla poddat a Polsko a další státy byly opravdu vystaveny nadstandartnímu migračnímu tlaku, i když o vážné ohrožení bezpečnosti státu a občanů se nejednalo.

Na obranu Polska i EU není od věci se zamyslet nad alternativním scénářem. Kdyby Polsko uprchlíky přijalo, byť třeba jen malou skupinku, a takto i polští vládní politici argumentovali, mohlo by to vytvořit precedens, který by mohl vést k tomu, že by ho běloruské orgány a převaděči zneužili k tomu, aby na hranice dále přivedli ještě více lidí, nebo by samotný akt přijetí podnítil zvýšenou migraci ze zemí třetího světa.¹¹¹

I kdyby Polsko uprchlíky samo nepřijalo, ale poslalo dál do Evropy (například do Německa, kam má většina migrantů namířeno) mohlo by to vyvolat dojem, že EU je otevřená přijímání uprchlíků, což by mohlo opět podnítit další, pravděpodobně větší migrační vlnu do Evropy. Tomu by po zkušenostech z let 2015 a 2016 členské státy v čele s Polskem s největší pravděpodobností nebyly pozitivně nakloněné a Evropskou Unii by to vystavilo velkému náporu, se kterým by si neuměla poradit nebo by to pro ni minimálně bylo nepohodlné, i vzhledem k válce na Ukrajině a s ní související ekonomickou situací.

Na druhou stranu by Unie měla být ve své politice konzistentní. Komise by především měla dohlížet na dodržování mezinárodního a unijního práva v členských státech

[commission-proposal-on-migrants-at-eu-belarus-border-sets-dangerous-precedent/ \(staženo 3.dubna 2023\).](#)

¹⁰⁹ Maccanico and Jones, „The European Union and its crises“.

¹¹⁰ ECRE je aliance 110 nevládních organizací ve 40 evropských zemích založena v roce 1974. Posláním ECRE je chránit a prosazovat práva uprchlíků, žadatelů o azyl a dalších násilně vysídlených osob v Evropě a v evropské vnější politice.

¹¹¹ „How is the Belarusian border crisis affecting Polish politics?“, *Notes from poland*, 5. října 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/10/05/how-is-the-belarusian-border-crisis-affecting-polish-politics/> (staženo 20. dubna 2023).

a jeho správné implementování, což vyplývá z jejího postavení jakožto „strážce smluv“.¹¹²

Mimořádnost situace na hranici Běloruska a EU vedla kromě Návrhu o dočasných mimořádných opatřeních ve prospěch Lotyšska, Litvy a Polska i k dalšímu návrhu, jehož cílem bylo vymezení instrumentalizaci migrace, a poskytnou právní rámec pro řešení obdobných situací.¹¹³ Se vzrůstajícím akademickým uznáním instrumentalizace migrace a rostoucím počtem aktérů, kteří ji využívají jako levnou formu politického nátlaku, se tento koncept stává pro Unii relevantním, jelikož s největší pravděpodobností bude afektovat evropskou migrační politiku.

Návrh účelové využívání migrantů definuje jako „situaci, kdy třetí země podněcuje nelegální migrační toky do Unie tím, že aktivně podporuje nebo usnadňuje pohyb státních příslušníků třetích zemí na vnější hranice, [...] a kdy z takové činnosti vyplývá úmysl třetí země destabilizovat Unii nebo některý členský stát a kdy povaha takové činnosti může ohrozit základní funkce státu, včetně jeho územní celistvosti, udržování veřejného pořádku nebo zajištění jeho národní bezpečnosti.“¹¹⁴ Cílem návrhu bylo nastavit zvláštní nouzový postup pro řízení migrace a azylu, který do značné míry vychází z návrhu rozhodnutí Rady o dočasných mimořádných opatřeních ve prospěch Lotyšska, Litvy a Polska, který byl diskutován výše.¹¹⁵

Avšak oba výše zmíněné návrhy legislativních nástrojů neodpovídají na doporučení odborníků, jak na instrumentalizaci migrace reagovat.¹¹⁶ Podle Grzeškowiaka je cílem obou návrhů pouze poskytnout členským státům prostor pro to, aby se odchýlily od záruk pro žadatele o mezinárodní ochranu stanovených v CEAS,¹¹⁷ což značí souhlas Komise s více a více restriktivními opatřeními, které členské státy vůči žadatelům o azyl přijímají. EU je vůči nelegálnímu přistěhovalectví obzvláště citlivá, a v tomto tématu značně politicky roztržštěná,

¹¹² Komise je zodpovědná na dohlížení na to, zda jsou zákony EU uplatňovány správně a včas. Proto je Komise označována jako „strážce smluv“.

¹¹³ Návrh Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2021/890 ze dne 14. prosince 2021 o řešení situací účelového využívání migrantů v oblasti migrace a azylu, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0890&from=CS>

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Alia Fakhry, Roderick Parkes a Andeás Rácz, *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*, Helsinky: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2022. Lucas Rasche, *The instrumentalisation of migration How should the EU respond?*, Berlin: Herie School Jacques Delors Centre, 2022.

https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20221216_Rasche_InstrumentalizationMigration.pdf (staženo 20. dubna 2023).

¹¹⁷ Společný evropský azylový systém

Grzeškowiak však poznamenává, že jde o dlouhodobější trend v migrační politice EU od neúspěšného řešení uprchlické krize v roce 2015.¹¹⁸ Neschopnost Unie se vypořádat s migrací a nedodržování vlastních smluv a proklamovaných hodnot ji však poškozuje a stává se tak vůči strategii, kdy je migrace zneužita pro politické účely, zranitelnější.

2.3 Rada Evropy

Komisařka pro lidská práva Rady Evropy¹¹⁹ Dunja Mijatović se k situaci na Polsko-běloruské hranici vyjádřila již 25. srpna, ještě před vyhlášením nouzového stavu v Polsku. Požadovala, aby Polsko nedopustilo, aby se nevinní, zranitelní lidé stali oběťmi běloruského počínání. „Zatlačení lidí zpět, odepření přístupu ke spravedlivým azylovým procedurám nebo ponechání je napospas humanitární nouzi nemůže být odpovědí členského státu Rady Evropy vázaného Evropskou úmluvou o lidských právech, Úmluvou o uprchlících a dalšími mezinárodními smlouvami o lidských právech,“¹²⁰ Volá potom, aby lidem zaseknutým na hranicích bylo umožněno požádat o mezinárodní ochranu.¹²¹

Komisařka se k situaci znovu vyjádřila po čtyřdenní návštěvě Polska. V tiskové zprávě se píše o tom, že kvůli sekuritizaci byla základní lidská práva ponechána stranou. Zabývá se zákazem vstupu do oblasti pod nouzovým stavem, který má podle Komisařky zraňující důsledky. Jednak zabraňuje poskytování humanitární pomoci i nutnému monitorování, včetně vstupu médií do oblasti, což podkopává svobodu projevu a právo na informace a limituje nutnou transparentnost a odpovědnost, napomáhá šíření dezinformací a podporuje pocit nebezpečí. Dunja Mijatović uvedla, že „mezinárodní organizace a aktéři občanské společnosti poskytující humanitární a právní pomoc by měli mít okamžitý a neomezený přístup do všech oblastí podél hranice a ke všem lidem, kteří pomoc potřebují. Novináři by měli mít možnost informovat z oblastí podél hranice, svobodně a bezpečně.“¹²²

¹¹⁸ Grzeškowiak. „The “Guardian of the Treaties” is No More?“, 13–14.

¹¹⁹ Rada Evropy je mezinárodní celoevropská organizace, která zajišťuje spolupráci 47 členských států zejména v oblasti podpory demokracie a ochrany lidských i sociálních práv a svobod. Její součástí je i Evropský soud pro lidská práva a Komisař pro lidská práva, kteří dohlíží na dodržování Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹²⁰ „Poland should take immediate action to protect the human rights of people stranded at its border with Belarus“, Statement, Commissioner for Human Rights, Council Of Europe, 25. srpna 2021, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/poland-should-take-immediate-action-to-protect-the-human-rights-of-people-stranded-at-its-border-with-belarus> (staženo 7. dubna 2023).

¹²¹ Ibid.

¹²² „Commissioner calls for immediate access of international and national human rights actors and media to Poland’s border with Belarus to end human suffering and violations of human rights“, Commissioner for Human Rights, Council of Europe, 19. listopadu 2021, <https://1url.cz/YrnY1> (staženo 7. dubna 2023).

Kritizuje i k novelu zákona o ochraně hranic, které podle komisařky „účinně udržuje mnoho restriktivních opatření zavedených výjimečným stavem s negativními dopady na svobodu pohybu, shromažďování a projevu na východní hranici Polska.“¹²³ a afektuje tak práci obránců lidských práv. Stávající a nová omezení v kombinaci s militarizací příhraničních oblastí mají podle Komisařky vážný dopad na život místních, jejich blahobyt a duševní zdraví. Zastává se o to, aby omezení zavedená nouzovým stavem byla zrušena, nebyla prodlužována, a aby polský veřejný ochránce práv, v současnosti jediná instituce s přístupem do oblastí poblíž hranic, nebyl při výkonu svého mandátu nijak omezen. Považuje za hluboce znepokojivé, že podle nové legislativy bude přístup novinářů na hranici podléhat zvláštním povolením a přístup humanitárních aktérů, poskytovatelů právní pomoci a pozorovatelů lidských práv není výslovně zaručen.¹²⁴

Dále se věnuje legislativě umožňující okamžité navrácení migrantů, kteří nepřišli přes oficiální hraniční přechod, což podkopává právo žádat o azyl a další zásadní záruky s tím spojené. Tento zákon musí být podle Mijatović upraven, aby umožnil migrantům zahájit azylovou proceduru a orgány dbaly na individuální posouzení.

Důrazně vyzývá k ukončení pushbacků. Popsala podmínky, a žalostný zdravotní stav migrantů, kteří byli v pohraničí zaseklí několik týdnů či dokonce měsíců, někteří z nich v důsledku toho bojují o život, a pokračuje, že nepochybuje o tom, že „návrat kohokoli z těchto lidí za hranice povede k extrémnějšímu lidskému utrpení a dalším úmrtím. Obvinění z hrubého, špatného zacházení, sexuálního násilí a zneužívání migrantů a uprchlíků v Bělorusku mohou vést k tomu, že lidé navracení do Běloruska budou vystaveni mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení, které je podle mezinárodního práva nezákonné.“¹²⁵

Vyzdvihla aktivisty, humanitární pracovníky, místní obyvatele i samosprávy a další, kteří na hranicích pomáhají s vypětím sil a řekla, že by měli být podpořeni Polskem i dalšími evropskými zeměmi. Tyto lidi podle ní „obklopuje hmatatelná atmosféra nenávisti a strachu.“¹²⁶ Zmiňuje útok na auta dobrovolných zdravotníků poskytujících první pomoc lidem na hranicích a vyzývá k tomu, aby represálie, obtěžování a zastrašování namířené proti těm, kdo poskytují pomoc, jak v zóně, na kterou se vztahuje výjimečný stav, tak mimo ni,

¹²³ „New legislation perpetuates restrictions and obstacles to protection of human rights on Poland’s eastern border“, Commissioner for Human Rights, Council of Europe, 1. prosince 2021, <https://1url.cz/NrncP> (staženo 7. dubna 2023).

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ „Commissioner calls for immediate access of international and national human rights actors and media to Poland’s border with Belarus to end human suffering and violations of human rights“.

¹²⁶ Ibid.

okamžitě skončili. Apeluje na to, aby se útokům předcházelo, řádně se vyšetřovali a jejich pachatele byli okamžitě identifikováni a dohnáni k odpovědnosti. Naznačuje, že polské autority by proti těmto civilním strážcům, kteří berou právo do vlastních rukou měly zakročit a zaručit bezpečnost novinářů a humanitárních pracovníků v oblasti.¹²⁷

Thomas Andersson, předseda Kongresového výboru pro aktuální záležitosti Rady Evropy řekl, že „stav na polsko-běloruské hranici ohrožuje životy migrantů a místní obyvatelstvo a jejich místní samosprávy se ocitají na hotspotu¹²⁸, kde stovky lidí uvízly v bídných a život ohrožujících podmínkách,“¹²⁹ Opatření na národní úrovni hodnotí jako nedostatečná vzhledem k povaze mimořádnosti situace, kterou musí zvládat lokální autority samy. Podle něj jsou starostové a radní s občanskou společností ponecháni, aby poskytli podporu a přístup klíčových veřejných služeb bez koordinované strategie.¹³⁰

Případ porušování lidských práv migrantů na hranici Běloruska a EU se dostal i k Evropskému soudu pro lidská práva (ECtHR), který operuje v rámci Rady Evropy. V případě R.A. and Others v. Poland soud 25. srpna 2021 rozhodl o předběžných opatřeních, týkajících se 32 Afghánců, kteří byli přibližně sedm týdnů uvězněni v provizorním táboře na hranici mezi Běloruskem a Polskem poblíž polské vesnice Usnarz Górny. Migrantů uvedli, že překročili bělorusko-polskou hranici kolem 8. srpna 2021, načež je polská pohraniční stráž násilně zatlačila zpět do Běloruska; od té doby uvízli v problematických hygienických a humanitárních podmínkách mezi běloruskou pohraniční stráží na jedné straně a polskou policií na straně druhé. Tvrdí, že dorazili do Běloruska poté, co uprchli z Afghánistánu, když se k moci dostal Talibán, a pokud by se tam vrátili, měli by důvod se obávat pronásledování nebo zacházení, které je v rozporu s článkem 3 Úmluvy, který zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení.¹³¹

Soud vyzval polské úřady, aby poskytli všem žadatelům jídlo, vodu, oblečení, přiměřenou lékařskou péči a pokud je to možné, dočasné útočiště. A zároveň dodal, že toto opatření by nemělo být chápáno jako požadavek, aby Polsko umožnilo žadatelům vstoupit

¹²⁷ „Commissioner calls for immediate access of international and national human rights actors and media to Poland’s border with Belarus to end human suffering and violations of human rights“

¹²⁸ Hotspot je oblast, ve které hostitelský členský stát EU vystaven stávajícímu nebo potenciálnímu výraznému nárůstu počtu migrantů přicházejících hranice EU.

¹²⁹ „Thomas Andersson: “The stand-off on the Poland-Belarus border puts the lives of migrants in danger”“, News 2021, Congress of Local and Regional Authorities, Council of Europe, 23. listopadu 2021, <https://1url.cz/KrnmC> (staženo 7. dubna 2023).

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ „Court gives notice of “R.A. v. Poland” case and applies interim measures“, Press Release, ECHR 283 (2021), 28. srpna 2021, European Court of Human Rights, <https://1url.cz/JrncW> (staženo 7. dubna 2023).

na jejich území.¹³²

Polsko však požadované kroky nepodniklo a Soud tak 27. září 2021 rozhodl o prodloužení opatření do odvolání. Kromě toho požádal polskou vládu, aby umožnila právníkům stěžovatelů navázat s nimi nezbytný kontakt, za předpokladu, že se stěžovatelé nacházejí na polském území. Nakonec se ECtHR upozornil polskou vládu, že stěžovatelé by neměli být posláni zpět do Běloruska.¹³³

K rozhodnutí Evropského Soudu pro lidská práva Polsko podalo oficiální vyjádření. Píše, že osoby v tábore poblíž Usnarz Górny jsou na území Běloruska, a i když polská strana chápe humanitární aspekt stanoviska soudu, nemůže narušit integritu sousední země. Příslušníci pohraniční stráže proto nesmějí povolit pohyb osob ani zboží přes hranice neregulovaným způsobem a nemůžou tak Afgháncům na Běloruském území poskytnout to, co od nich soud požaduje. Vzhledem k výjimečnému stavu, kterým byla zavedena omezení, včetně 24hodinového zákazu pobytu v oblasti, Polsko ve snaze vyhovět nařízením Soudu navrhuje, aby se právní zástupci stěžovatelů dostavili na nejbližší hraniční přechod (29 km nebo 35 km od místa pobytu žadatelů), aby mohli v souladu se zákonem překročit polsko-běloruskou hranici a zamířit do místa, kde se stěžovatelé zdržují.

Na závěr se polské orgány vyjadřují k požadavku nevracet migranty do Běloruska, pokud se nacházejí na polském území. Tvrdí, že tito možní žadatelé o azyl nepřekročili polskou hranici, nacházejí se na území Běloruska a nebyla tedy splněna podmínka předpokládaná Soudem. Vláda proto považuje předběžné opatření v této části za daných okolností nesplnitelné. Amnesty International však potvrdilo, že část z této skupiny Afghánců byla skutečně násilně zatlačena zpět do Běloruska, a to pod platnou polskou legislativou.¹³⁴

¹³² „Court indicates interim measures in respect of Iraqi and Afghan nationals at Belarusian border with Latvia and Poland“, Press Release, ECHR 244 (2021), 25. srpna 2021, European Court of Human Rights, <https://1url.cz/brncq> (staženo 7. dubna 2023).

¹³³ „Court gives notice of “R.A. v. Poland” case and applies interim measures“. Eliška Hůlová, „Afghan refugees remain trapped on the Polish-Belarusian border: refugee or humanitarian crisis?“, *Centrum pro lidská práva a demokracii*, 16. února 2022, <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/afghan-refugees-remain-trapped-polish-belarusian-border-refugee-or-humanitarian-crisis> (7. dubna 2023).

¹³⁴ Poland provided the ECHR with its position on the order for interim measures, Ministry of the Interior and Administration, Gov.pl., 30. září 2021, <https://www.gov.pl/web/mswia-en/poland-provided-the-echr-with-its-position-on-the-order-for-interim-measures> (staženo 7. dubna 2023). „Poland: 17 Afghans at the border violently pushed back to Belarus“, Amnesty International, 20. října 2021, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/10/poland-17-afghans-at-the-border-violently-pushed-back-to-belarus/> (staženo 7. dubna 2023).

3 Reflexe krize nestátními aktéry

3.1 Human Rights Watch

Human Rights Watch (dále HRW) je mezinárodní nevládní lidskoprávní organizace se sídlem v New Yorku. Byla založena pod jménem Helsinkí Watch v roce 1978, aby dohlížela na dodržování dohod přijatých zeměmi východního bloku na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách v roce 1975.¹³⁵ K událostem na hranici Běloruska a EU vydala v listopadu 2021 publikaci s názvem: ‚Die Here or Go to Poland‘ Belarus’ and Poland’s Shared Responsibility for Border Abuses.¹³⁶

Report vychází z terénní práce v Polsku a Bělorusku, kde pracovníci HRW během října podnikly 19 rozhovorů s migranty ze Sýrie, Iráku a Konga, některé z nich se odehrály v Bělorusku, některé v Polsku.¹³⁷ Začíná shrnutím, jak se migranti na hranici dostali prostřednictvím cestovních agentur, které je nalákaly na snadný vstup do EU.

HWR nazývá dění na hranicích ping-pongovými pushbacky v jejichž důsledku, v době psaní reportu zemřelo již 13 lidí, všichni na Polské straně. Počet úmrtí na Běloruské straně není kvůli nedostatku nezávislých zdrojů jasný, ale z výpovědi jednoho z migrantů vyplývá, že tam minimálně jeden člověk zemřel.

HRW potvrzuje, že docházelo k pushbackům z polské strany. 15 z 19 lidí, se kterými zástupci HRW mluvili potvrdilo, že byli z Polska do Běloruska vytlačeni minimálně jednou. Všichni uvedli, že polští pohraničníci ignorovali jejich žádosti o ochranu a azyl. Dotazovaní sdělili HRW, že nebyli dopraveni na stanice za účelem zpracování žádosti, které mělo zahrnovat výslech, fotografování, snímání otisků prstů atd. Poté, co polští pohraničníci zadrželi osoby, které překročily hranice, posadili je do dodávek nebo nákladních automobilů a odvezli je na hranice a nařídili jim překročit hranici zpět do Běloruska.¹³⁸ Pushbacky byly i násilné, report zmiňuje médii poměrně dobře zdokumentovaný případ, který se odehrál 16. listopadu na hraničním přechodu Bruzgi. Podle HRW se polští pohraničníci dopustili nepřiměřeného použití síly tím, že použili vodní děla a slzný plyn proti lidem, kteří se ale na

¹³⁵ „About Us“, Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/about/about-us> (staženo 9. dubna 2023).

¹³⁶ Lydia Gall, Tanya Lokshina, ed. Benjamin Ward, *“Die Here or Go to Poland” Belarus’ and Poland’s Shared Responsibility for Border Abuses*, (New York: Human Rights Watch, 2021), https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/11/eca_migrant1121_web_0.pdf (staženo 9. dubna 2023).

¹³⁷ Ibid. 7–8.

¹³⁸ Ibid, 12.

polskou stranu taktéž snažili dostat násilím.

HRW popisuje, jak polská pohraniční stráž rozdělovala rodiny, například tím, že jednoho člena odvezla do nemocnice zbytek rodiny odvezla na běloruskou hranici a rodina se pak nemohla zkontaktovat. Jedné z migrantek, o které píše HRW odebrali pětiletého syna. Nucené rozdělování rodin, včetně oddělování nezletilých dětí od jednoho nebo obou rodičů porušuje právo na jednotu rodiny, princip, který každé jednání a postup týkající se migrace a azylu musí prioritizovat.¹³⁹

Dále se HRW věnuje polské legislativě, prostřednictvím které omezilo přístup k azylovým procedurám a porušilo tak mezinárodní právo, včetně práva EU. Kritizuje srpnovou novelizaci Regulace o dočasném zastavení přeshraničního pohybu na určitých hraničních přechodech, která se týkala osob, které nemají autorizovaný vstup do Polska. Těm mohlo být nařízeno okamžitě opustit teritorium Polska a navrátit je na státní hranice. Novelizace zákona o cizincích podle HRW „účinně poskytuje právní krytí pro pushbacky“.¹⁴⁰ Tomuto zákonu jsem se již věnovala, nevyžaduje, aby úřady zkoumaly žádosti o mezinárodní ochranu podané migranty zadržnými bezprostředně po nelegálním překročení vnější hranice EU a umožňuje i kolektivní vyhoštění. Jak už jsem ale zmiňovala výše, tím Polsko porušilo mezinárodní právní normy, včetně Listiny základních práv (EU), která upravuje právo na azyl, dále Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv (EHCR) a návratovou směrnici EU, která umožňuje vyhoštění jen pokud bylo schváleno oficiálním rozhodnutím. HRW konstatuje, že ani v jednom z případů, o kterých nasbírali informace nebylo vydáno rozhodnutí a návratu. Upozorňuje také na to, že vzhledem k tomu, že Bělorusko vypovědělo readmisní dohodu s EU, která tam umožňuje navracet migranty, ani tak by nebylo možné migranty do Běloruska legálně navrátit.

Dále report píše o tom, jak běloruská pohraniční stráž špatně zacházela s migranty a uprchlíky. Nebudu o tom rozsáhle psát, jelikož se zaměřuji na porušování lidských práv na polské straně, ale je důležité podotknout, že tím, že polské orgány migranty neustále zatlačovali zpět, vystavovali je tím nelidskému zacházení, mučení, týrání. I když lidé vypověděli, že prosili, aby mohli opustit hranice a vrátit se do Minsku, či svých zemí původu, byli v hraniční oblasti dále násilně drženi a následně nuceni opakovaně se pokoušet přejít do Polska, i když nechtěli. „Nedali nám možnost“ cituje HRW jednoho z respondentů, Abdula.

¹³⁹ Gall, Lokshina, ed. Ward, *“Die Here or Go to Poland” Belarus’ and Poland’s Shared Responsibility for Border Abuses*, 13–14.

¹⁴⁰ *Ibid.*, 15.

“Oni (běloruští pohraničníci) nám řekli: ‚Máte na výběr, buď zemřete tady, nebo půjdete do Polska‘.”¹⁴¹

V závěru autorky píše, že polské úřady použili jazyk hybridní války k popisu akcí běloruského státu a další státy a instituce EU následovaly tento příklad. Tvrdí, že použili tuto rétoriku k ospravedlnění militarizované reakce na lidskou krizi, včetně vyhlášení výjimečného stavu, postavení plotů z žiletkového drátu, nasazení velkého množství bezpečnostních pracovníků a vyloučení skupin občanské společnosti a novinářů. „To, co se v tomto zpolitizovaném kontextu často ztrácí, je osud lidských bytostí, které trpí v důsledku jednání obou států“ píše autorky a apelují na to, aby došlo ke změně a zabránilo se dalším ztrátám na životech a nesnesitelnému lidskému neštěstí.

3.1 Amnesty International

Nezisková organizace Amnesty International vydala rozsáhlý dokument shrnující události a porušování lidských práv na bělorusko-polské hranici na jaře 2022. Dokument rozděluje na několik tematických částí. Některé z nich popisují to, na co již upozorňovali aktéři zmiňovaní výše – těmto kapitolám se budu věnovat méně, a těm co přinášejí nové informace o okolnostech událostí a podmínkách migrantů a žadatelů o mezinárodní ochranu na hranicích se budu věnovat rozsáhleji.

První kapitola popisuje okolnosti zvýšené migrace do Běloruska se snahou překročit hranice do Polska, Lotyšska a Litvy od července 2021. Situace se utlumila s příchodem zimy mezi lety 2021 a 2022, i když se mnoha lidem podařilo opustit les během nejchladnějších zimních měsíců, násilí a nucené přesuny přes hranici znovu nabraly na síle po vypuknutí konfliktu na Ukrajině.¹⁴² Amnesty vedlo rozhovory se 75 cizinci,¹⁴³ kteří vypověděli o extrémně těžkých podmínkách a traumatických zážitcích na hranici, někteří z nich se ji pokusili překročit dvacetkrát nebo třicetkrát.¹⁴⁴

Jakmile cizinci vstoupili do běloruské hraniční zóny, byli nuceni zaplatit běloruské pohraniční stráž, a dostat k polským pohraničním plotům. Polští pohraničníci se je pokusili zastavit, a to i střelbou do vzduchu. Poté, co byli zatlačeni zpět polskou pohraniční stráží a/nebo zajati běloruskými silami, byli na běloruském území zadržováni v provizorních

¹⁴¹ Gall, Lokshina, ed. Ward, *“Die Here or Go to Poland” Belarus’ and Poland’s Shared Responsibility for Border Abuses*, 17–18.

¹⁴² Amnesty International, „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE’S OTHER BORDERS“, 4

¹⁴³ Celkově však výpovědi hovoří o 192 lidech, zahrnují rodiny těch, se kterými Amnesty mluvilo

¹⁴⁴ Ibid., 3.

táborech v uzavřené zóně, kde je drželi několik dní nebo týdnů bez jídla, vody nebo přístřeší, aby je vyčerpali, vyhladověli a vyvolali v nich pocit zoufalství, který je zažene do Polska, načež byli opakovaně nuceni pokoušet se přejít do Polska, často násilnými prostředky včetně bití, pronásledování policejními psy nebo procházením ledových řek.¹⁴⁵

Lékař pracující v provinčních nemocnicích v Grajewu a Białystoku, které často ošetřovali migranty a uprchlíky, popsal, že lidé, kteří byli obvykle přijímáni na pohotovostním oddělení, byli vyčerpaní a traumatizovaní, trpěli všemi stádii podchlazení, někteří vyžadovali amputace nohou, jiní byli těžce dehydratovaní nebo trpěli vážnou otravou způsobenou pitím vody z bažin.¹⁴⁶

Jak vyplývá z toho, co jsem psala výše, bylo vícekrát zaznamenáno, že lidé, kteří uvedli svůj záměr požádat o azyl v Polsku, byli zadrženi a eskortováni zpět do Běloruska. A potvrzuje to i Amnesty International, všechny osoby, s nimiž hovořila, byly bez řádného procesu zatlačeny zpět do Běloruska, navzdory tomu, že jasně a jednoznačně vyjádřili svůj záměr požádat o azyl v Polsku. Polští pohraničníci byli nepochybně svědky špatného zacházení s migranty a na běloruské straně, denně se stýkali s lidmi, kteří žebrali o jídlo a vodu, přesto je nadále vraceli do Běloruska, čímž je vystavili riziku dalšího porušování lidských práv. Některé pushbacky splňovaly definice hromadného vyhoštění. Polsko tedy jednalo zcela bez ohledu na závazky mezinárodního práva a práva EU.¹⁴⁷

Kapitolu věnující se legalizaci pushbacků, a problematice zavedení nouzového stavu v podobě, v jaké platil v Polsku, a jeho prodloužení vynechám, jelikož jsem se těmito tématům věnovala v předchozích kapitolách. Problematikou zadržování migrantů a žadatelů o mezinárodní ochranu a nehumánním podmínkám v místě zadržení se naopak budu zabývat více, jelikož ji předchází analyzování aktéři tak rozsáhle nepokryli.

O tom, kde budou pobývat cizinci, kteří vstoupili do Polska, vyhnuli vytlačení do Běloruska, a podařilo se jim tam požádat o azyl, rozhodují místní soudy. Žadatel o azyl je po dobu azylového řízení umístěn v uzavřeném nebo otevřeném středisku či soukromém ubytování. Soudy však ve velké většině případů rozhodovaly pro vazbu v uzavřeném zařízení. Lidé byli zadrženi na počáteční období dvou měsíců, které se obvykle prodlužuje, často i vícekrát, takže lidé v detenci stráví několik měsíců.

¹⁴⁵ Amnesty International, „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS“, 3.

¹⁴⁶ Ibid., 4.

¹⁴⁷ Ibid., 5.

Amnesty konstatuje, že právo na svobodu lze omezit pouze za zvláštních a nejvýjimečnějších okolností a zadržování přistěhovalců by se mělo používat pouze pokud je to nezbytné a přiměřené, a nikdy by nemělo být uvalováno na děti. Polské úřady však individuálně neposuzovaly každého žadatele o azyl, aby určily, zda je omezení jeho svobody oprávněné a detenci nařizovaly zcela běžně a nahodile. Automatické zadržování bez individuálního posouzení a bez procesních záruk je v rozporu s mezinárodním právem a standardy. Amnesty International se navíc staví proti zadržování migrantů/žadatelů o azyl pouze za účelem zhodnocení žádosti jednotlivce o ochranu.

Podmínky se v jednotlivých zařízeních lišily, ale zvláště problematická byla centra ve Wędrzyni a Białystoku a to kvůli značné přeplněnosti; nevyhovujícím a nedostatečným sanitacním a hygienickým podmínkám, včetně přístupu k čisté vodě; nedostatku soukromí a extrémně omezenému přístupu k lékařské péči, psychosociální a právní pomoci.¹⁴⁸

Přeplněnost byla obzvláště akutní ve Wędrzyni. Podle výpovědí osob zadržovaných v tomto středisku sdílelo 20–24 lidí jeden pokoj o maximální velikosti osm metrů čtverečních, což je méně prostoru, než mají běžně polští vězni. Zmíněné detenční středisko je navíc součástí aktivní vojenské základny. Stráže údajně vítali nové zadržené „Vítejte na Guantánamu“. Syřan Khafiz řekl, že je v detenčním zařízení „Většinu dní [...] budily zvuky tanků a vrtulníků, po nichž následovaly výstřely a výbuchy. Někdy to trvalo celý den, [...] bylo to nesnesitelné. Po všem mučení ve vězení v Sýrii, výhrůžkách mé rodině a pak měsících na cestě si myslím, že jsem byl ve Wędrzyni konečně zlomen.“¹⁴⁹ Vojenské prostředí a přetrvávající hluk traumatizovaným a vyčerpaným lidem připadaly obzvláště kruté a ohrožující a měli pocit, že je tábor záměrně navržený tak, aby je zastrašil. Vyjít ven z centra mohli zadržení na jednu hodinu denně.¹⁵⁰

Nevhodné byly také hygienické podmínky – sprchy a toalety byly tak špinavé, že byly prakticky nepoužitelné. Někteří vypověděli, že jedli a pili minimálně, aby toaletu nemuseli použít. Pitná voda byla žlutá se zbytky písku. Soukromí bylo ve středisku minimální, desítky lidí byly nuceni se sprchovat společně.¹⁵¹

Lidé v uzavřených záchytných střediscích, mimo jiné ve Wędrzyni, Białystoku, Kętrzynu, Krosnu, měli také omezený přístup ke zdravotní péči, včetně lékařské a

¹⁴⁸ I když Amnesty nebyl povolen přístup do uzavřených center, většina lidí, s nimiž hovořilo, tam byli po nějaký čas drženi. Amnesty International, „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS, 6.

¹⁴⁹ Ibid., 7.

¹⁵⁰ Ibid., 6–7.

¹⁵¹ Ibid., 7–8.

psychologické podpory. Pohotovostní lékařskou péči zaopatřují místní nemocnice, ale lidé, jejichž stav byl méně akutní měli potíže se dostat k lékařům v centrech. Mnoho z nich nakonec na ošetření čekalo několik dní. V některých uzavřených střediscích, včetně Wędrzyně, kde bylo umístěno téměř 600 lidí, byl jeden nebo dva lékaři a jeden psycholog, což zdaleka nestačí, a podle zmocněnce pro lidská práva je pod hranicí péče, která je dostupná ve věznicích v Polsku.¹⁵²

Ještě akutnější však byla potřeba psychologické a psychiatrické pomoci, jelikož lidé uvěznění v těchto centrech často uprchli před konflikty a pronásledováním v zemích svého původu a strávili měsíce na polsko-běloruských hranicích, byli těžce traumatizováni a dlouhodobé zadržování jejich stav ještě zhoršilo. Naprostá většina dotázaných uvedla, že měla psychické problémy, včetně úzkosti, nespavosti, deprese a častých sebevražedných myšlenek. Pro většinu lidí však nebyla včasná psychologická pomoc dostupná.¹⁵³

Cizincům byly v detenčních centrech zabaveny mobilní telefony, a na několik měsíců tak zcela ztratili kontakt s okolním světem, se svými rodinami. Zadrženi byli často žádáni, aby podepsali papíry, které byly pouze v polštině, během azylového řízení neměli běžný nebo dokonce žádný přístup k překladu nebo tlumočení či právní pomoci. Většina lidí uvedla, že nebyli při zadržení informováni o svých právech a neznali stav svých žádostí o azyl ani dobu trvání zadržení. Nedostupnost informací o azylu a pravidelné právní pomoci; neschopnost pravidelně komunikovat se zákonnými zástupci, a omezená podpora tlumočení a překladů vážně omezuje přístup lidí k azylovému řízení a podkopává jeho spravedlnost. členské státy EU mají povinnost poskytnout žadatelům o azyl informace o azylovém řízení, včetně jejich práv a povinností a časového harmonogramu, v jazyce, kterému rozumí.¹⁵⁴

Téměř všichni dotázaní uváděli soustavné neuctivé a verbálně urážlivé chování, rasistické poznámky a další praktiky, které naznačují špatné zacházení. Uvedli, že jim stráž vyhrožovala deportací.¹⁵⁵ Nejméně čtyři lidé vypověděli, že stráž v uzavřeném středisku v Białystoku drželi lidi v izolaci za chování, které se stěží rovná přestupku, jako je žádost o více jídla nebo stížnosti na nevyhovující podmínky.¹⁵⁶

Amnesty International zkoumalo i několik případů, nucených návratů do země původů nebo třetí země, které provázelo vyhrožování a násilí, včetně bití, použití

¹⁵² Amnesty International, „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS“, 9.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid., 10.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid., 11.

elektrických taserů či podání sedativa. Jeden ze zadržených respondentů, Ayoub odmítl podepsat dokument v polštině, načež byl vystaven hodinám fyzického týrání, včetně bití a taserových šoků. „Svlékli ze mě všechno oblečení a začali mě bít do hlavy. Řekli, že musím dokument podepsat, a vyhrožovali mi deportací. Když jsem odmítl, použili tasery. Pokračovalo to hodiny.“ Nakonec dokument podepsal, načež ho dopravili na letiště. Tam Ayoub dostal injekci sedativ, a čtyři strážci ho doprovodili do letadla. Když dorazil do Libanonu, rodina ho okamžitě odvezla do nemocnice a vyšetřující lékař v den příjezdu, potvrdil, že Ayoub trpěl pohmožděním mozku a ušním tinnitem, měl viditelná poranění obličeje kolem čela a nosu a také popáleniny druhého stupně na slabinách, které byly způsobené použitím elektrického nástroje. Lékař poznamenal, že zranění byla důsledkem fyzického násilí a týrání. Amnesty International dospěla k závěru, že Ayoub byl vystaven mučení, což je v hrubém rozporu s polskými závazky podle mezinárodního práva.¹⁵⁷

Kromě toho, že neziskové a nevládní organizace popsaly porušování mezinárodního práva, kterému se věnovali i mezinárodní aktéři, do větší míry se věnovaly i situaci migrantů na běloruské straně hranice a nelidským podmínkám, ve kterých byli migranti a uprchlíci v Polsku drženi a zdokumentovaly tak hrubé přešlapy Polska. Podle výpovědí, které nasbíraly tyto organizace se polské autority dopustili mučení, nelidského zacházení, což je alarmující nejen vzhledem k tomu, že je Polsko členem Evropské Unie, signatářem smluv o ochraně lidských práv a je považováno za civilizovaný demokratický stát.

¹⁵⁷ Amnesty International, „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS“, 12.

Závěr

Během léta a podzimu 2021 zosnoval běloruský autoritářský režim příchod tisíců migrantů z Blízkého východu a Afriky na hranice Běloruska s Polskem, Litvou a Lotyšskem. Jeho cílem bylo prostřednictvím zvýšené neregulární migrace vytvořit nátlak na Evropskou Unii, čímž se Bělorusko dopustilo instrumentalizace migrace.

Polští představitelé snahu migrantů překročit hranice jejich země označili za hybridní útok běloruského režimu, který ohrožuje bezpečnost státu a jejich reakce odpovídala tomuto narativu. Polsko během krize jednalo ve znamení sekuritizace: zavedlo nouzový stav, který zakázal pobývat v okolí hranice, a znemožnil tak efektivní práci humanitárních pracovníků a novinářů; na hranicích zahájilo stavbu bariéry a nasadilo velké množství bezpečnostních složek včetně armády, které soustavně vytlačovaly migranty i žadatele o azyl zpět na území Běloruska.

Tento přístup přinesl vládnoucí straně mnohé výhody. Situace na hranicích populistické vládní straně umožnila odvést pozornost od jiných problémů, a prostřednictvím šíření strachu, pocitu ohrožení a protimigrační rétoriky se mohla prezentovat se jako politicky silný hráč, který jedná v zájmu bezpečnosti státu a jeho občanů.

Tím, že polské orgány vytlačily migranty a uprchlíky zpět do Běloruska, kde jim hrozilo nebezpečí, aniž by posoudily jejich žádosti o mezinárodní ochranu a vláda toto počínání legalizovala nově přijatými zákony, porušilo Polsko mezinárodně-právní dokumenty, k jejichž dodržování se zavázalo, zejména Úmluvu o právním postavení uprchlíků a Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.

Organizace zaměřující se na lidská práva v rámci OSN a Rady Evropy na porušování mezinárodního práva opakovaně upozorňovaly. Polsko vyzvalo k řešení situace v souladu se svými závazky a s důrazem na dodržování lidských práv osob nacházejících se na hranici, aby se předešlo humanitární katastrofě a ztrátám na životech.

Evropská Unie instrumentalizaci migrantů pro politické účely označila za nepřijatelnou a zasaženým státům vyjádřila podporu. K porušování práv migrantů i mezinárodního a evropského práva v Polsku se nevyjádřila, i přes důvodné informace o tom, že se tak děje, a to i prostřednictvím unijní agentury pro lidská práva. Unie byla za nedostatečnou reakci na porušování práv migrantů a uprchlíků kritizována. Komise také navrhla dočasná mimořádná opatření ve prospěch zasažených členských států, kterými by

uvolnila podmínky pro dodržování právních záruk pro žadatele o mezinárodní ochranu a de facto tak tím Polsku porušování práv migrantů usnadnila. Kroky EU v této otázce tak ukazují na její zranitelnost vůči neregulované migraci, potřebu účinných nástrojů pro řešení situací, kdy dochází k instrumentalizaci migrace i směřování unijní politiky k větší sekuritizaci a restriktivnějším opatřením v migrační a azylové politice.

Nevládní organizace pak kromě porušování mezinárodního práva poukazovaly na rozsah humanitární krize, problematiku nouzového stavu a absenci dostupnosti humanitární pomoci v oblasti, kriminalizaci solidarity, nucené návraty do zemí původu, i pochybení polských bezpečnostních složek, které se uchýlovaly k násilnému jednání s migranty a na nevhodné podmínky, ve kterých byli migranti či žadatelé o azyl zadržováni i na samotné nadužívání detence.

Z výsledků práce tak vyplývá, že Polsko při řešení krize nejednalo v souladu s mezinárodním právem, upřednostnilo ochranu svých hranic a vnější hranice EU, údajně z důvodu zachování bezpečnosti státu, před dodržením legislativy chránící práva migrantů, uprchlíků a žadatelů o mezinárodní ochranu. Členské státy EU a především Polsko, jsou tak obzvláště zranitelné vůči praktikám, které zneužívají migraci pro politické účely.

Summary

The paper analyses the reaction of Poland to the orchestrated the arrival of thousands of migrants from the Middle East and Africa through Belarus to its borders in 2021, which was a strategy of Belarus to create pressure on the European Union through migration instrumentalization.

Polish officials described the effort of migrants to cross the borders as a hybrid attack conducted by the Belarusian regime that threatens the security of the state, and their response matched this narrative. Poland responded to the crisis with securitization: with the introduction of a state of emergency, by deploying large numbers of security forces, including the military, building a barrier and systematically pushing migrants and asylum seekers into the territory of Belarus.

Because polish officials in many cases didn't assess requests for international protection of the asylum seekers, and by pushing them to a country where they were in danger, and the government's effort to legalize it, Poland violated international legal documents to which it had committed, in particular the 1951 Refugee Convention and the The European Convention on Human Rights.

The thesis also assesses how international organizations and non-state actors evaluated the actions of Poland in response to the crisis. From the examination of press releases and statements of representatives of these organizations it has become clear that while organizations focusing on human rights within the UN and the Council of Europe have repeatedly drawn attention to violations of international law and called on the states to resolve the situation in accordance with their legal obligations and with respect to human rights, the European Union mostly voiced support to the affected states.

The European Union did deem the instrumentalization of migrants for political purposes as unacceptable but has been criticized for not responding sufficiently to violations of migrants' rights and for not holding Poland accountable for violations of European law. The EU's actions pointed at the sensitivity towards unregulated migration, the need for effective tools to deal with situations where migration is instrumentalized and the heading of EU policy towards greater securitization of migration.

In addition to violations of international law, non-governmental organizations pointed to the extent of the humanitarian crisis, the issue of the state of emergency and the

absence of humanitarian aid, the criminalization of solidarity, forced returns to countries of origin, the conduct of the Polish security forces, which resorted to violent treatment of migrants and inappropriate detention conditions.

The paper concludes that Poland did not act in accordance with international law when solving the crisis, it prioritized the protection of its borders and the external borders of the EU and the protection of the state's security over legislation protecting the rights of migrants, refugees and applicants for international protection who arrived on its territory. EU member states, and especially Poland, are thus particularly concerned about practices that exploit migration for political purposes.

Použitá literatura

Act of 2003 on Granting Protection to Aliens within the Territory of the Republic of Poland, 1 September 2003.

„Almost 4,000 Iraqis Repatriated From Belarus's Borders, Baghdad Says“. *RFE/RL*, 16. ledna 2022, <https://www.rferl.org/a/iraq-belarus-repatriations-lukashenka/31656770.html> (staženo 20 dubna 2023).

Amnesty International. „Poland: 17 Afghans at the border violently pushed back to Belarus“. 20. října 2021. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/10/poland-17-afghans-at-the-border-violently-pushed-back-to-belarus/> (7. dubna 2023).

Amnesty International. „POLAND: CRUELTY NOT COMPASSION, AT EUROPE'S OTHER BORDERS“. Public Statement, 11 April 2022, <https://www.amnesty.org/en/wpcontent/uploads/2022/04/EUR3754602022ENGLISH.pdf>.

Andersson, Thomas. „The stand-off on the Poland-Belarus border puts the lives of migrants in danger“. News 2021. Congress of Local and Regional Authorities. Council of Europe. 23. listopadu 2021. <https://1url.cz/KrnmC> (7. dubna 2023).

Applebaum, Anne. „A Dictator Is Exploiting These Human Beings“. *The Atlantic*, 13. listopadu 2021, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/11/belarus-eu-poland-migrants-refugees-border/620700/> (staženo 18. dubna 2023).

Bello, Valeria. „The spiralling of the securitisation of migration in the EU: from the management of a 'crisis' to a governance of human mobility?“. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 48, č. 6 (2022), DOI: 10.1080/1369183X.2020.1851464.

Bielecka, Agnieszka. „Poland Finally Lifts State of Emergency at Belarus Border“. Human Rights Watch. 6. července 2022, <https://www.hrw.org/news/2022/07/06/poland-finally-lifts-state-emergency-belarus-border> (staženo 9. dubna 2023).

Bodnar, Adam a Agnieszka Grzelak. „In Poland, where is Frontex?“. *Politico*, 4. listopadu 2021, <https://www.politico.eu/article/poland-frontex-belarus-border-migration-crisis/> (staženo 2. dubna 2023).

Cap, Piotr. *The Discourse of Conflict and Crisis Poland's Political Rhetoric in the European Perspective*. London: Bloomsbury Publishing, 2022.

CBOS. Polish Public Opinion. Prosinec 2021, https://www.cbos.pl/PL/publikacje/public_opinion/2021/12_2021.pdf, (staženo 3. dubna 2023).

CBOS. „Opinia publiczna wobec kryzysu na granicy z Białorusią“. prosinec 2021, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_160_21.PDF (staženo 3. dubna 2023).

Charlish, Alan and Anna Koper. „Polish parliament rejects unlimited media access to Belarus border“. *Reuters*, 30. listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-limits-access-belarus-border-migrant-crisis-simmers-2021-11-30/>, (staženo 5. března 2023).

Collinson, Wendy. „The Public Interest“. Ethical Journalism Network. 7. července 2012. <https://ethicaljournalismnetwork.org/the-public-interest> (staženo 9. dubna 2023).

Comissioner for Human Rights. „Commissioner calls for immediate access of international and national human rights actors and media to Poland's border with Belarus to end human suffering and violations of human rights“. Council of Europe. 19. listopadu 2021, <https://1url.cz/YrnY1> (7. dubna 2023).

Commissioner for Human Rights. „Poland should take immediate action to protect the human rights of people stranded at its border with Belarus“. Council Of Europe. 25. srpna 2021.

<https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/poland-should-take-immediate-action-to-protect-the-human-rights-of-people-stranded-at-its-border-with-belarus> (7. dubna 2023).

Commissioner for Human Rights. „New legislation perpetuates restrictions and obstacles to protection of human rights on Poland’s eastern border“. Council of Europe. 1. prosince 2021, <https://1url.cz/NrncP> (7. dubna 2023).

ECPMF. „Poland: Journalists must be allowed access to Belarus border“. 19. listopadu 2021. <https://www.ecpmf.eu/poland-journalists-must-be-allowed-access-to-belarus-border/>.

„EU must prepare for more migrants trying to enter, border agency chief says“. *Reuters*, 12. listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/eu-must-prepare-more-migrants-trying-enter-border-agency-chief-says-2021-11-12/> (staženo 2. dubna 2023).

EuroMed Rights. „New Commission proposal on migrants at EU-Belarus border sets dangerous precedent“. 9. prosince 2021. <https://euromedrights.org/publication/new-commission-proposal-on-migrants-at-eu-belarus-border-sets-dangerous-precedent/> (staženo 18. dubna 2021).

European Center for Constitutional and Human Rights. Pushback. Glossary. <https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/> (staženo 7. března 2023).

European Commission. „Asylum and return: Commission proposes temporary legal and practical measures to address the emergency situation at the EU's external border with Belarus“. 1. prosince 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6447 (3. dubna 2023).

European Commission. „Majority of Poles oppose the admission of migrants from Polish-Belarusian border“. European Website on Integration. 30. listopadu 2021, https://ec.europa.eu/migrantintegration/news/majority-poles-oppose-admission-migrants-polish-belarusian-border_en (staženo 3. dubna 2023).

European Commission. „Statement by President von der Leyen on the situation at the border between Poland and Belarus“. Statement by the President. 8. listopadu 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_21_5867 (1. dubna 2023).

European Commission. „The European Commission decides to refer POLAND to the Court of Justice of the European Union for violations of EU law by its Constitutional Tribunal“. 15. února 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_842 (staženo 18. dubna 2023).

European Council on Refugees and Exiles. „ECRE Comments: EC Proposal on Emergency Measures Latvia, Lithuania and Poland. News. 14. prosince 2021. <https://ecre.org/ecre-comments-ec-proposal-on-emergency-measures-latvia-lithuania-and-poland/> (staženo 12. dubna 2021).

European Court of Human Rights. „Court gives notice of “R.A. v. Poland” case and applies interim measures“. Press Release, ECHR 283 (2021). 28. srpna 2021. <https://1url.cz/JrncW> (7. dubna 2023).

European Court of Human Rights. „Court indicates interim measures in respect of Iraqi and Afghan nationals at Belarusian border with Latvia and Poland“. Press Release. EHCR 244 (2021), 25. srpna 2021. <https://1url.cz/brncq> (staženo 7. dubna 2023).

European Parliament. „Poland-Belarus border: MEPs alarmed by humanitarian and political crisis“. PressRoom. 10. listopadu 2021. <https://1url.cz/frnYz> (2. dubna 2023).

European Union Agency for Fundamental Rights. MIGRATION: KEY FUNDAMENTAL RIGHTS CONCERNS, QUARTERLY BULLETIN. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-migration-bulletin-3_en.pdf.

European Union Agency for Fundamental Rights. MIGRATION: KEY FUNDAMENTAL RIGHTS CONCERNS, QUARTERLY BULLETIN. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-migration-bulletin-1_en.pdf.

European Union Agency for Fundamental Rights. „Need for strengthening human rights protection at external borders“. News. 18. listopadu 2021. <http://fra.europa.eu/en/news/2021/need-strengthening-human-rights-protection-external-borders> (7. dubna 2023).

European Union. „European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)“, Institutions and bodies profiles. Institutions, law, budget. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/fra_en (6. dubna 2023).

European Union External Action. „Belarus: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP on the situation on the border“. 10 listopadu 2021. https://www.eeas.europa.eu/eeas/belarus-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-situation-border_en (staženo 6. dubna 2023).

Ewyboryeu. Sondáže/Polska. <https://ewybory.eu/sondaze-europa/polska/> (staženo 18. dubna 2023).

Fakhry, Alia, Parkes Roderick a Andeás Rácz. *Migration instrumentalization: A taxonomy for an efficient response*. Helsinky: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, 2022.

Farny, Elisabeth. „Implications of the Securitisation of Migration“. *E-International Relations*, 29. ledna 2016, <https://www.e-ir.info/pdf/61259>.

Gall, Lydia a Tanya Lokshina, Benjamin Ward ed. *“Die Here or Go to Poland” Belarus’ and Poland’s Shared Responsibility for Border Abuses*. New York: Human Rights Watch, 2021.
https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/11/eca_migrant1121_web_0.pdf

Gerbaudo, Marco. „The European Commission’s Instrumentalization Strategy: Normalising Border Procedures and De Facto Detention“. *European Papers* 7, č. 2 (2022): 615-626, DOI: 10.15166/2499-8249/582, https://www.europeanpapers.eu/es/system/files/pdf_version/EP_EF_2022_I_027_Marco_Gerbaudo_00582.pdf.

Greenhill, Kelly M. „Strategic Engineered Migration as a Weapon of War“. *Civil Wars* 10, č. 1 (březen 2008) DOI:10.1080/13698240701835425 (staženo 10. června 2022).

Greenhill, Kelly M. *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion*, Ithaca: Cornell University Press, 2010.

Grzeškowiak, Maciej. „The “Guardian of the Treaties” is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border“. *Refugee Survey Quarterly*, 42, č. 1, (březen 2022): 1–22.

Harper, Jo. „Poland’s two very different borders“. *Politico*, 14. dubna 2022, <https://www.politico.eu/article/poland-two-very-different-borders-ukraine-belarus-war-refugees/> (2. dubna 2021).

Human Rights Watch. About Us. <https://www.hrw.org/about/about-us> (staženo 9. dubna 2023).

Hůlová, Eliška. „Afghan refugees remain trapped on the Polish-Belarusian border: refugee or humanitarian crisis?“. *Centrum pro lidská práva a demokracii*. 16. února 2022.
<https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/afghan-refugees-remain-trapped-polish-belarusian-border-refugee-or-humanitarian-crisis> (7. dubna 2023).

International Organization for Migration. „IOM and UNHCR Call for Immediate De-escalation at the Belarus-Poland Border“. News-Global. 9. listopadu 2021. <https://www.iom.int/news/iom-and-unhcr-call->

immediatede-escalation-belarus-poland-border (staženo 2. dubna 2023).

International Organization for Migration. „IOM and UNHCR Shocked and Dismayed by Deaths Near Belarus-Poland Border“. News-Global. 21. září 2021. <https://www.iom.int/news/iom-and-unhcr-shocked-and-dismayed-deaths-near-belarus-poland-border> (staženo 2. dubna 2023)

International Organization for Migration. „Who is a Migrant?“. <https://www.iom.int/who-migrant-0> (staženo 10. června 2022).

Klaus, Witold, ed. *Beyond the law: Legal assessment of the Polish State's activities in response to the humanitarian crisis on the Polish-Belarusian border*. Warsaw: Publishing House of ILS PAS, 2022.

Kosinski, Mateusz. „Opozycja tańczy pod melodię Łukaszenki“. *TVP Info*, 25. srpna 2021, <https://www.tvp.info/55518949/bialorus-inicjuje-kryzys-migracyjny-alksandr-lukaszenka-neka-polske-opozycja-gra-pod-jego-melodie> (staženo 10. dubna 2023).

Kranz Michal. „How the Belarus Crisis Boosted Poland's Ruling Party“. *Foreign Policy*, 26. listopadu 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/11/26/belarus-poland-border-migrants-refugees-pis-law-justice-eu-brussels/> (staženo 18. dubna 2023).

Ministry of the Interior and Administration. Poland provided the ECHR with its position on the order for interim measures. Gov.pl. 30. září 2021. <https://www.gov.pl/web/mswia-en/poland-provided-the-echr-with-its-position-on-the-order-for-interim-measures> (7. dubna 2023).

Maccanico, Yasha and Chris Jones. „The European Union and its crises“. *Statewatch. Analyses*. 8. února 2023. <https://www.statewatch.org/analyses/2023/the-european-union-and-its-crises/> (6. dubna 2023).

Morawiecki, Mateusz (@MorawieckiM). „Lukashenka launched a hybrid war against the EU“. Twitter, 2. listopadu 2021, <https://twitter.com/MorawieckiM/status/146231520980944870?s=20> (staženo 6. března 2021).

Morawiecki, Mateusz. „People used as 'living shields' in migration crisis, says Polish PM“. *The Guardian*, 21. listopadu 2021, <https://www.theguardian.com/world/video/2021/nov/21/people-living-shields-migration-polish-pm-video-belarus-morawiecki> (staženo 6. března 2021).

Návrh Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2021/890 ze dne 14. prosince o řešení situací účelového využívání migrantů v oblasti migrace a azylu, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0890&from=CS> (staženo 3. dubna 2023).

Návrh rozhodnutí Rady 2021/0401 ze dne 1. prosince 2021 o dočasných mimořádných opatřeních ve prospěch Lotyšska, Litvy a Polska, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0752&from=EN> (staženo 3. dubna 2023).

Návrh usnesení Rady ministrů o podání žádosti prezidentovi Polské republiky o zavedení výjimečného stavu v oblasti části Podlaského vojvodství a části Lubelského vojvodství. Kancelář předsedy vlády. Gov.pl. dostupné z: <https://1url.cz/HrncB> (staženo 4. března 2023)

Office of the Commissioner for Human Rights. *Report on the activities of the Commissioner for Human Rights in 2021 and on the state of observance of human and civil rights and freedoms*. Warsaw, 2022. <https://1url.cz/8rnX0> (staženo 4. března 2023)

OHCHR. „Input of the Commissioner for Human Rights of the Republic of Poland for the Special Rapporteur's on the human rights of migrants report on human rights violations at international borders: trends, prevention and accountability“. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/PolandNHRISubmission.pdf> (staženo 4. března 2023).

OHCHR. „UN expert praises generosity towards Ukrainian refugees by Poland and urges Belarus and Poland to end pushbacks“. press releases. 28. července 2021, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/07/un-expert-praises-generosity-towards-ukrainian-refugees-poland-and-urges> (staženo 3. dubna 2023).

PLParliament (@PLParliament). „#Sejm voted to approve the extension of a state of emergency on#Poland's border with #Belarus“. Twitter, 30. září 2021, <https://1url.cz/Lrnxx> (staženo 9 dubna 2023).

„Poland sends thousands more soldiers to Belarus border“. *Euobserver*. 26. října 2021, <https://euobserver.com/tickers/153338> (staženo 9. dubna 2023).

„Poland sends troops to Belarus border as migrant numbers surge“. *Reuters*, 18. srpna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-sends-troops-belarus-border-migrant-numbers-surge-2021-08-18/> (staženo 1. března 2023)

„Polish nationalist Independence Day march attracts thousands“. *Reuters*, 11. listopadu 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/polish-nationalist-independence-day-march-attracts-thousands-2021-11-11/> (3. dubna 2021).

Ptak, Alicja a Anna Wlodarczak-semczuk. „Poland, Lithuania call for EU help with migration surge at Belarusian border“. *Reuters*, 6. srpna 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/poland-lithuania-call-eu-help-with-migration-surge-belarusian-border-2021-08-06/> (staženo 1. března 2023)

Rasche, Lucas. *The instrumentalisation of migration How should the EU respond?*. Berlin: Herie School Jacques Delors Centre, 2022. https://www.delorscentre.eu/fileadmin/2_Research/1_About_our_research/2_Research_centres/6_Jacques_Delors_Centre/Publications/20221216_Rasche_InstrumentalizationMigration.pdf (staženo 20. dubna 2023).

Sadura, Przemysław. „The migration crisis as a strategy of struggle for political power. The case of Law and Justice“. Heinrich Böll Foundation. 12. listopadu 2021, <https://pl.boell.org/en/2021/11/12/kryzys-migracyjny-jako-strategia-zdobywania-wladzy-przypadek-polski> (staženo 10. dubna 2023).

Statista. „Number of attempts to illegally cross the Polish-Belarusian border in Poland from August 2021 to January 2023“. Zveřejněno 2. března 2023. <https://www.statista.com/statistics/1271292/poland-attempts-of-illegal-crossing-of-the-polish-belarusian-border/> (staženo 4. března 2023).

Straż Graniczna. „Na polsko-białoruskiej granicy“. Aktualności. 1. srpna 2021, <https://www.podlaski.strazgraniczna.pl/pod/aktualnosci/42586,Na-polsko-bialoruskiej-granicy.html> (staženo 6. dubna 2023).

Straż Graniczna. „Zasady obecności mediów w pasie przygranicznym z Białorusią“. Komenda Główna Straży Granicznej. <https://www.strazgraniczna.pl/pl/dla-mediow/zasady-obecnosci-mediow/9596,Zasady-obecnosci-mediow-w-pasie-przygranicznym-z-Bialorusia.html> (staženo 9. dubna 2023).

Szczerbiak, Aleks. „How is the Belarussian border crisis affecting Polish politics?“. The Polish Politics Blog. 5. října 2021. <https://polishpoliticsblog.wordpress.com/2021/10/05/how-is-the-belarussian-border-crisis-affecting-polish-politics/> (staženo 18. dubna 2023).

Umbrasko, Ricards. „Polish Public Opinion and Media in the Light of the Belarus-Poland Border Crisis“. *Harvard International Review*, 9. února 2021, <https://hir.harvard.edu/polish-public-opinion-and-media-in-the-light-of-the-belarus-poland-border-crisis/>

Úmluva o právním postavení uprchlíků, https://www.unhcr.org/cz/wp-content/uploads/sites/20/2016/12/Umluva_1951_a_Protokol_1967.pdf

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 11, 14 a 15,
https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

United Nations. „Resolve ‘intolerable’ Belarus-Poland border migrant crisis: UN rights chief“. UN News. 10. listopadu 2021. <https://news.un.org/en/story/2021/11/1105422> (staženo 2. dubna 2023).

United Nations. „End ‘appalling’ Belarus-Poland border crisis, UN rights office urges“. UN News. 21. prosince 2021. <https://news.un.org/en/story/2021/12/1108502> (staženo 1. dubna 2023).

United Nations High Commissioner for Refugees „UNHCR urges States to end stalemate at Belarus-EU border and avoid further loss of life“. Press Releases. 22. října 2021.
<https://www.unhcr.org/news/press/2021/10/6172af254/unhcr-urges-states-end-stalemate-belarus-eu-border-avoid-further-loss-life.html> (staženo 1. dubna 2023).

United Nations High Commissioner for Refugees. States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf> (staženo 9. března 2023).

The Chancellery of the Prime Minister. „Jarosław Kaczyński: There is no pressure from the refugees. What passes through are economic migrants brought by the Belarusian authorities“. Gov.pl. 7. října 2021.
<https://1url.cz/cr6J9> (staženo 3. dubna 2023).

The Chancellery of the Prime Minister. „Prime Minister in the Sejm: Poland must ensure safety of its eastern border, which is also the EU border“. Gov.pl. 6. září 2021. <https://1url.cz/Crnxl> (4. března 2023).

The Chancellery of the Prime Minister. „Prime Minister after briefing with Border Guard: We will defend the Polish border with utmost determination“. Gov.pl. 20. září 2021.
<https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-after-briefing-with-border-guard-we-will-defend-the-polish-border-with-utmost-determination> (staženo 3. dubna 2023).

The Chancellery of the Prime Minister. „Prime Minister after meeting with President of the European Council: We need to work on common solutions to keep Poland and EU safe“. Gov.pl. 10. listopadu 2021.
<https://1url.cz/Hrncc> (staženo 3. dubna 2023).

The Chancellery of the Prime Minister. „The safety of Poland comes first – state of emergency near the border with Belarus“. Gov.pl. <https://1url.cz/Rrnxc> (staženo 4. března. 2023).

THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF POLAND OF 2nd APRIL, 1997,
<https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

Throssell, Liz. „Press briefing notes on Poland/Belarus border“. Office Of The High Commissioner For Human Rights. United Nations. 21. prosince 2021. <https://www.ohchr.org/en/2021/12/press-briefing-notes-polandbelarus-border>.

Tilles, Daniel. „Justice minister says Supreme Court chief violating law by partially freezing disciplinary chambre“. *Notes from Poland*, 9. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/09/justice-minister-says-supreme-court-chief-violating-law-by-partially-freezing-disciplinary-chamber/> (staženo 18. dubna 2023).

Tilles, Daniel. „Poland must end ban on media reporting from Belarus border“. *Notes from Poland*, 10. listopadu 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/11/10/poland-must-end-ban-on-media-reporting-from-belarus-border/> (staženo 5. března 2023).

Trociuk, Stanisław ed., *Report on the activities of the Commissioner for Human Rights in 2021 and on the state of observance of human and civil rights and freedoms*. Warsaw: Office of the Commissioner for Human Rights, 2022.

Reporters without borders. Press Freedom Index, 2021. <https://rsf.org/en/index?year=2021> (staženo 5. dubna 2023).

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego. DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001612/O/D20211612.pdf> (staženo 4. března 2023).

Wądołowska, Agnieszka. „Opposition aim to “de-Christianise Poland” warns minister after MP criticises “Catholic privileges”“. *Notes from Poland*, 31. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/31/opposition-aim-to-de-christianise-poland-warns-minister-after-mp-criticises-catholic-privileges/> (staženo 18. dubna 2021).

Wądołowska, Agnieszka. „Polish president increases pay of MPs and ministers, but opposition moves to block rises“. *Notes from Poland*, 3. srpna 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/08/03/polish-president-increases-pay-of-mps-and-ministers-but-opposition-moves-to-block-rises/> (staženo 18. dubna 2023).

Wilczek, Maria. „Deputy PM criticises government tax reform for “hitting millions of hard-working Poles”“. *Notes from Poland*, 26. července 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/07/26/deputy-pm-criticises-government-tax-reform-for-hitting-millions-of-hard-working-poles/> (staženo 18. dubna 2023).

Worldometer. „Daily New Cases in Poland“. Naposledy aktualizováno 24. dubna 2023. <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/poland/> (staženo 24. dubna 2023).

